

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра менеджменту і права**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Олександр ВЕЛИЧКО**
«_____» _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ
ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА**

**Освітньо-професійна програма «Менеджмент»
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Ступінь вищої освіти: Бакалавр**

Здобувач

Софія ФІЩУК

**Науковий керівник,
к.ю.н., доцент**

Юлія КОЛОМОЄЦЬ

Дніпро – 2024

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Менеджменту і права
Освітньо-професійна програма: «Менеджмент»
Спеціальність: 073 «Менеджмент»
Ступінь вищої освіти: Бакалавр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри менеджменту і
права, д.е.н., професор

_____ Олександр ВЕЛИЧКО

«_____» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

ФІЩУК СОФІЇ СЕРГІЇВНІ

1. Тема роботи: «Удосконалення управління результативністю галузі рослинництва підприємства»

Науковий керівник: Коломоець Юлія Олександрівна, к.ю.н., доцент
затверджені наказом по ДДАЕУ від «__» _____ 20__ р. № _____

2. Термін подання здобувачем роботи: «__» _____ 20__ р.

3. Вихідні дані до роботи: бухгалтерська та статистична звітність фермерського господарства «Агроспека», плани соціально-економічного розвитку господарства, документи, які регламентують діяльність фермерського господарства

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити)

1. Теоретичні аспекти управління результативністю галузі рослинництва підприємства
2. Дослідження поточного стану результативності галузі рослинництва ФГ «Агроспека»
3. Удосконалення управління результативністю галузі рослинництва ФГ «Агроспека».

Висновки і пропозиції

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

1. Схема формування показників результативності діяльності підприємства
2. Рівень навантаження сільськогосподарських угідь на 1 працівника в ФГ «Агроспека»
3. Показники результатів діяльності ФГ «Агроспека»
4. Динаміка доходу (виручки) від реалізації продукції рослинництва в ФГ «Агроспека»
5. Фактори забезпечення перспективного покращення результативності сільськогосподарських підприємств
6. Алгоритм роботи комп'ютеризованої системи моніторингу
7. Прогнозовані показники результативності галузі рослинництва

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «__» _____ 20__ р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обрання і затвердження теми кваліфікаційної роботи, узгодження об'єкта дослідження	Вересень 2023 року	<i>виконано</i>
2.	Формування і узгодження повного плану та завдання на кваліфікаційну роботу бакалавра	Вересень 2023 року	<i>виконано</i>
3.	Формування огляду джерел інформації щодо теоретичних аспектів досліджуваної проблеми. Написання першого розділу кваліфікаційної роботи.	Вересень - листопад 2023 року	<i>виконано</i>
4.	Аналіз господарської діяльності та системи менеджменту підприємства. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи.	Грудень 2023 року – лютий 2023 року	<i>виконано</i>
5.	Визначення напрямів удосконалення організації елементів системи управління на підприємстві. Написання третього розділу кваліфікаційної роботи.	Березень - квітень 2024 року	<i>виконано</i>
6.	Формулювання висновків та пропозицій	Травень 2024 року	<i>виконано</i>
7.	Оформлення тексту кваліфікаційної роботи, підготовка супровідних документів.	Травень 2024 року	<i>виконано</i>
8.	Розробка доповіді та формування ілюстративного матеріалу до захисту кваліфікаційної роботи	Травень 2024 року	<i>виконано</i>
9.	Перевірка тексту для встановлення рівня оригінальності роботи та відсутності академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації	Червень 2024 року	<i>виконано</i>
10.	Надання роботи на засідання кафедри	Червень 2024 року	<i>виконано</i>
11.	Захист кваліфікаційної роботи бакалавра	Червень 2024 року	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Софія ФЩУК

Науковий керівник роботи

(підпис)

Юлія КОЛОМОЄЦЬ

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Сутність результативності діяльності сільськогосподарських підприємств	7
1.2. Чинники формування рівня результативності галузей сільського господарства	13
1.3. Вплив війни на результативність сільського господарства України	16
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТОЧНОГО СТАНУ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ФГ «АГРОСПЕКА»	22
2.1. Оцінка рівня господарювання ФГ «Агроспека»	27
2.2. Аналіз результативності галузі рослинництва ФГ «Агроспека»	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ФГ «АГРОСПЕКА»	32
3.1. Організаційно-економічні фактори забезпечення ефективної результативності галузі рослинництва	32
3.2. Автоматизація моніторингу галузі рослинництва як чинник підвищення результативності діяльності	40 47
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Виробництво продукції рослинництва є пріоритетною галуззю агропромислового комплексу України. Розвиток цього напрямку важливий з багатьох причин. По-перше, це сприяє забезпеченню продовольчої безпеки як елементу національної безпеки. По-друге, збільшення імпорту сільськогосподарської продукції забезпечує важливий грошовий потік, який дозволяє запроваджувати сучасні технології в господарствах. По-третє, первинне виробництво рослинної продукції є основою для інших галузей, таких як тваринництво, хімічна, текстильна та фармацевтична промисловість.

Сучасна ситуація та перспективи подальшого розвитку аграрного сектора економіки України залишаються нестабільними. Така ситуація, а саме наслідки пандемії, віна і як результат складна економічна ситуація в країні, недостатня банківська кредитоспроможність суб'єктів агробізнесу, низька конкурентоспроможність, низьке впровадження інновацій в сільськогосподарських підприємствах тощо, призводить до падіння виробництва, а виробництво цих агентів стає проблемою. В основному результати діяльності сільськогосподарських підприємств відображаються у фінансово-економічних показниках. Ці показники найбільш точно характеризують фінансовий стан цих компаній і дають уявлення про економічний потенціал їх розвитку. Результативність є основним кінцевим показником результативності діяльності.

Формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств негативно впливає на управлінську діяльність, яка складається переважно з самої сільськогосподарської діяльності. Тому формування фінансових результатів сільськогосподарської діяльності фермерських господарств є дуже важливим і актуальним питанням як для власників, так і для держави. Фінансові результати безпосередньо впливають на стабільність, фінансову незалежність та відтворювальну здатність сільськогосподарських підприємств.

Важливо також, що суттєвий вплив на поняття економічного змісту результативності галузі рослинництва має характер і особливості сільськогосподарського виробництва. Тобто визначення фінансових результатів сільськогосподарської діяльності фермерських господарств має свою галузеву специфіку, що підвищує актуальність даного питання.

Питання, пов'язані з аналізом процесу формування та показників діяльності сільськогосподарських підприємств, завжди були і залишаються в центрі уваги економістів. Видатні вчені, які зробили значний внесок у вирішення освітніх проблем і визначення фінансових результатів, наступні: Безуглий О.М., Белінська С.М., Васильковська К.В., Вітряк О.Г., Гавриленко О.В., Голобородько Т.В., Дюк А.А., Киценко О.П., Кузьменко О.А., Лактіонов І.С., Масюк Ю.В., Марченко В.М., Михайленко О.Г., Мошковська О.А., Пепеляєв В.А., Петрова М.Г., Сахно А.А., Старіков О.Ю., Судомир С.М., Хмурова В.В., Чухліб А.В., Яценко А.С. та ін.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є дослідження теоретичних аспектів функціонування галузі рослинництва та розробка заходів щодо удосконалення управління результативністю галузі рослинництва підприємства.

Мета визначила наступні **завдання кваліфікаційної роботи** бакалавра:

- розкрити сутність результативності діяльності сільськогосподарських підприємств;
- визначити чинники формування рівня результативності галузей сільського господарства;
- дослідити вплив війни на результативність сільського господарства України;
- провести аналіз діяльності ФГ «Агроспека»;
- дослідити рівень результативності галузі рослинництва ФГ «Агроспека»;
- визначити організаційно-економічні фактори забезпечення ефективної результативності галузі рослинництва;
- обґрунтувати доцільність впровадження автоматизації моніторингу галузі

рослинництва.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є діяльність сільськогосподарського підприємства в галузі рослинництва.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи бакалавра є розробка заходів з удосконалення управління результативністю галузі рослинництва підприємства.

Методи дослідження: динаміка, порівняння, аналітичне вирівнювання, факторний аналіз, методи табличного та графічного подання інформації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність результативності діяльності сільськогосподарських підприємств

Ефективність виробництва як економічна категорія відображає дію об'єктивних економічних законів, які характеризують результативність діяльності підприємства. Це форма, в якій реалізуються цілі суспільного виробництва. Ефективність виробництва відображає вплив комплексу взаємопов'язаних факторів, які формують її рівень і визначають подальшу тенденцію. Під економічною ефективністю розуміють кінцевий позитивний ефект від використання засобів виробництва, витрат живої праці та їх загальних інвестицій [29]. У контексті бізнес-ринків успішний розвиток підприємств залежить головним чином від конкурентоспроможності та інноваційних форм управління бізнесом і виробництвом, а також від активізації підприємництва.

Успішні стратегії розвитку компаній вимагають не тільки результативного, але й ефективного здійснення господарської діяльності. Щоб досягти успіху в довгостроковій перспективі, вижити і досягти поставлених цілей, діяльність компанії повинна бути результативною і ефективною. Передумовою виникнення потреби в ефективному та раціональному управлінні господарською діяльністю підприємств є, з одного боку, проблема обмеженості ресурсів, а з іншого – постійне прагнення до збільшення результатів своєї діяльності [7]. Ефективне використання наявних ресурсів дозволяє максимально задовольнити потреби бізнесу та досягти бажаних результатів.

У сучасній ринковій ситуації підприємництва підприємства потребують підвищення ефективності виробництва, продуктивності та конкурентоспроможності

продукції та послуг шляхом впровадження науково-технічних інновацій, здійснення інноваційного менеджменту бізнесу та активізації виробництва та підприємництва. У сучасних умовах господарювання підприємства зобов'язані постійно оцінювати та підвищувати ефективність своєї діяльності для забезпечення економічного розвитку [15].

Категорія «ефективність» на рівні компанії характеризує співвідношення між вартістю результатів, отриманих від діяльності, та кількістю ресурсів, інвестованих або витрачених на виробництво. Більшої ефективності можна досягти, використовуючи для досягнення таких результатів менше ресурсів. Крім того, цього можна досягти, використовуючи ту саму кількість ресурсів або використовуючи відносно меншу кількість ресурсів для досягнення кращих результатів [4].

Розмежування та чітке визначення наступних категорій допоможе з'ясувати сутність ефективності підприємницької діяльності. Результати діяльності підприємства визначаються особливостями цієї діяльності. У загальному вигляді характеризує результати діяльності в операційній, інвестиційній, фінансовій, соціальній, екологічній, науково-технічній та інших сферах.

Результати фінансової діяльності можуть включати платежі за орендовані основні засоби, надходження дивідендів і відсотків, а також дохід від інвестицій в капітал іншої корпоративної діяльності. Науково-технічні досягнення можуть приносити дохід за рахунок продажу прав на створені в компанії об'єкти інтелектуальної власності [34].

Комплексну оцінку загальних результатів діяльності підприємства можна визначити за загальним обсягом продажів, доданою вартістю та кінцевим фінансовим результатом підприємства, чистим прибутком та рентабельністю.

При розрахунку ефективності діяльності враховуються соціальні, екологічні та інші неекономічні наслідки діяльності підприємства за умови наявності вартісного вираження. Важливо відзначити, що соціальні та екологічні наслідки компанії можуть бути негативними.

Ефективність – категорія, що відображає результати діяльності, що перевищують витрати, пов'язані з виконанням діяльності протягом визначеного періоду часу. Вона характеризується різними складами витрат і результатів і показників, які відрізняються способом визначення витрат і результатів і здійснюються в різні періоди. Однак абсолютне значення ефективності часто не вказує на ступінь ефективності компанії. Хоча ефективність діяльності може бути однаковою, ступінь використання пов'язаних ресурсів відрізняється [11].

Корпоративна ефективність – категорія, яка описує відповідність результатів і витрат компанії цілям її діяльності та інтересам її власників. Поняття «ефективність» – це порівняння результатів діяльності з кількістю витрачених ресурсів [6].

Оскільки компанії є відкритими системами і працюють в рамках певної економіки, питання ефективності їх діяльності можна розглядати з точки зору різних зацікавлених сторін. З точки зору економічної категорії виділяють декілька видів ефективності.

- економічна ефективність – це відповідність витрат і результатів діяльності підприємства цілям та інтересам учасників у грошовому вираженні;

- соціальний – це означає, що витрати та соціальні наслідки ведення бізнесу сумісні з цілями та соціальними вигодами суспільства;

- навколишнє середовище – це узгодження витрат і екологічних наслідків з національними та соціальними інтересами;

- інші види ефективності [5].

При оцінці рентабельності підприємства необхідно враховувати результати діяльності власників (учасників) підприємства. Рекомендується оцінювати наступні види економічної ефективності: ефективність у масштабах підприємства; ефективність участі в капіталі товариства (ефективність капіталу власників товариства або ефективність вкладення учасників у статутний капітал товариства). Такі розрахунки проводяться з метою перевірки достатності участі кожного учасника в капіталі товариства і належать до класу розрахунків інвестиційних

можливостей [3].

Розгляд проблем ефективності з різних точок зору та їх оцінка для різних цілей і користувачів інформації призводить до багатоваріантного підходу до визначення ефективності компанії.

Підприємства є відкритими системами і не існують ізольовано, а їх діяльність має бути узгоджена з проблемами макро- та мікросередовища. Для підвищення ефективності діяльності необхідно звести до мінімуму негативний вплив (за наявності) на навколишнє середовище та національну економіку.

Ефективність на макроекономічному рівні – макроекономічна категорія, яка відображає виробничі відносини з точки зору економії загальних витрат фізичної та натуральної праці для досягнення позитивних кінцевих результатів. Економічний зміст ефективності полягає у збільшенні результату (ефективності) одиниці сукупних витрат праці [12].

Враховуючи важливість усіх елементів ефективності, особливо в умовах глобалізації економіки, необхідності підвищення корпоративної соціальної відповідальності перед суспільством та ігнорування інших елементів ефективності, до уваги потребує лише проблема оцінки економічної ефективності.

Слід зазначити, що оцінка ефективності проводиться протягом певного періоду часу. Іншими словами, при проведенні оцінок ефективності вони проводяться за минулий період і мають на меті чітко зрозуміти, як це реалізувати за планом. Розробляючи методи і засоби досягнення цієї мети, використовуючи минулі оцінки та враховуючи як існуючі тенденції, так і прогнози розвитку внутрішніх і зовнішніх факторів, під впливом яких працює підприємство, можна прогнозувати майбутні показники.

Незважаючи на те, що ефективність економічних процесів є традиційним об'єктом дослідження економістів, питанням результативності все ще нехтують і принципово ототожнюють з ефективністю. Недостатні систематичні дослідження дефініційних питань, неналежне забезпечення обліково-аналітичних систем та

відсутність належних методологічних інструментів оцінки призводять до того, що підходи до визначення економічних результатів діяльності підприємств залишаються недостатньо розробленими.

Велика економічна енциклопедія дає таке визначення: «Результативність – результати діяльності системи, вплив її функціонування на зовнішнє середовище» і «Фінансові результати – економічні результати господарської діяльності компанії або об'єднання, виражені в грошовій одиниці». Економічна ефективність – вид ефективності, що характеризує результативність економічних систем (підприємств, територій, господарств). Основною ознакою таких систем є вартість засобів (витрат) для досягнення мети (результату), а в окремих випадках і самої мети (особливо досягнення прибутку) [27].

Отже, можна сказати, що ефективність господарської діяльності підприємства – це економічна категорія, яка відображає зв'язок між результатами господарської діяльності та витраченими на досягнення цих результатів ресурсами.

На думку більшості дослідників, ефективність визначається на основі таких понять: Ефективність – задоволення потреб споживача. Економія – економне та оптимальне використання ресурсів організації. Гнучкість – стратегічна орієнтація (усвідомлення мети) і здатність змінювати організацію. Основними методичними інструментами забезпечення ефективності за цією моделлю вчені вважають самоперевірку організації, детальну діагностику діяльності, здійснення самооцінки та її результатів, бенчмаркінг. Ідея полягає в тому, що компанії повинні враховувати багато внутрішніх і зовнішніх факторів свого бізнесу, які впливають на ефективність, прибутковість і гнучкість.

Прикладом сучасного підходу до визначення ефективності господарської діяльності є система AMBITE (Advanced Manufacturing Business Implementation Tool for Europe), розроблена в 1996 році П. Бредлі. Основна ідея цього підходу полягає в тому, щоб надати менеджерам середньої ланки можливості та системні інструменти для розуміння та реалізації стратегічних цілей своєї діяльності. Європейська мережа

ефективності ENAPS використовує унікальний підхід до дослідження ефективності компанії. Відповідно до цієї міжнародної методології для оцінки ефективності господарської діяльності компаній використовуються показники трьох ієрархічних рівнів.

Серед важливих коефіцієнтів і статичних показників економічного інструментарію підприємств особливе місце посідають результативність, ефективність, продуктивність тощо. Особлива значущість цих показників зумовлена їх роллю в сучасній науковій, практичній та освітній сферах. В економічній літературі вживаються терміни «результативність», «ефективність» і «продуктивність», але без належного акцентування їх змісту та зв'язку вони віднесені до рангу подвійних показників національний підхід до порівняння прибутку з капіталом. Вважаємо, що наведене розмежування економічних понять сприяє більш інформованому підходу до аналізу, оцінки та планування господарської діяльності.

На рис. 1.1. наведено схему формування показників результативності діяльності підприємства.

Рис. 1.1. Схеми формування показників результативності діяльності підприємства

Наведений рис. 1.1 демонструє уявлення про комбінації та відмінності між ефективністю та результативністю та те, що показники для їх оцінки поділяються на три категорії: загальні, локальні та часткові.

Загальні показники економічної ефективності ведення бізнесу формуються відповідно до класифікації видів економічного впливу на ринок. Локальні та часткові показники економічної ефективності підприємства, як і показники продуктивності виробництва, формуються залежно від складу витрат, але зміст їх різний.

Ми вважаємо, що економічні результати діяльності компанії визначаються деталями її діяльності та в цілому результатами ефективною діяльності в операційній, інвестиційній, фінансовій, соціальній, екологічній, науково-технічній, інноваційній тощо. Уточнена сутність, класифікація та взаємозв'язок категорій ефективності, результативності та продуктивності дозволяє більш точно проводити аналітичну роботу з економічних питань і розуміння стратегічних цілей.

1.2. Чинники формування рівня результативності галузей сільського господарства

Сільське господарство є частиною агропромислового комплексу і складається із основних галузей: рослинництво та тваринництво. Особливістю сільського господарства як галузі є те, що нестабільність однієї галузі негативно впливає на розвиток іншої, а тому фінансові результати (прибутки, збитки) виникають у результаті сукупної дії складної системи чинників.

У формуванні прибутку сільськогосподарських підприємств можна виділити наступні особливості, виходячи з особливостей їх діяльності.

- ситуації поза контролем компанії (наприклад, епідемії, зграї сарани, посухи,

урагани) збільшують ймовірність неотримання прибутку;

- частину прибутку слід витратити на придбання та обслуговування дорогих основних засобів (виробничий процес відбувається у великих масштабах, поширена сільськогосподарська техніка);

- оскільки виробничий процес не збігається з календарним роком, формування прибутку відбувається після моменту завершення виробничого процесу;

- частина продукції йде у внутрішній обіг, тобто на внутрішнє споживання, а тому не призводить до фінансових результатів;

- для аграрного бізнесу передбачено особливу організаційно-правову форму, щоб інший порядок формування та розподілу прибутку;

- значний вплив на процес формування прибутку мають природно-кліматичні фактори (характерна сезонність виробництва) [5].

На фінансові результати сільськогосподарського підприємства впливають дві групи факторів: зовнішні та внутрішні.

Зовнішнім вважається все, що не залежить від діяльності компанії. Сільське господарство є спеціалізованою галуззю, тому природні умови найбільше впливають на його прибутки. Національне регулювання цін, митних зборів, ставок податків, соціального забезпечення, демографічного розвитку, цін на виробничі ресурси, конкуренції та інфляції також є одними з факторів, що впливають на прибуток.

Внутрішні фактори, що впливають на фінансові результати підприємства, вважаються безпосередньо залежними від діяльності підприємства. До них відносяться обсяг виробництва і реалізації продукції, структура продукції, собівартість продукції, якість і ціна продукції. Далі внутрішні фактори поділяють на продуктивні та непродуктивні [22].

Тоді фактори виробництва поділяються на екстенсивні – це збільшення виробництва, яке відбувається лише за рахунок кількісного збільшення ресурсів попередньої якості, та інтенсивні – це збільшення виробництва, яке відбувається лише за рахунок поліпшення ресурсів. (включаючи покращення якості).

Усі ці фактори тісно пов'язані та взаємозалежні та впливають на величину прибутку. Аналізуючи вплив цих факторів на доходи, можна буде знайти та використати резерви збільшення доходів сільськогосподарських підприємств, тим самим підвищивши фінансову безпеку.

Серед ключових факторів, які мають значний вплив на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств, доцільно виділити показники використання та руху основних фондів, тобто сільськогосподарських машин та обладнання, які використовуються у процесі виробництва. Ці показники включають швидкість оновлення засобів, їх ліквідність, фондівіддачу і норму прибутку.

В рамках науково-технічного прогресу технічні засоби безперервно модернізується, створюючи більш продуктивні та менш енерговитратні технології. Тому власники господарств знижують собівартість продукції за рахунок більш продуктивних технологій, інвестуючи в модернізацію основних засобів.

Важливим фактором при формуванні результативності виступає ціна. Величина ціни може бути як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Формування ціни, залежить від конкурентоспроможності та попиту на кінцевий продукт. У цій ситуації рівень цін є внутрішнім чинником і компанія може впливати на величину прибутку. Ціни на окремі види продукції встановлюються державою. У цьому випадку рівень ціни стає зовнішнім фактором, який не залежить від впливу підприємства [17].

Іншою особливістю сільського господарства є його залежність від таких факторів, як родючість ґрунту. В Україні більшість земель, придатних для сільського господарства, покриті родючим чорноземом, але з роками ґрунтові ресурси виснажуються через неправильне використання, забруднення та виснаження певних культур, що призводить до зниження продуктивності. Необхідно підвищити родючість ґрунту. Цього можна досягти шляхом підвищення ефективності використання мінеральних добрив, посилення зусиль хімічної рекультивації кислих і засолених ґрунтів, а також впровадження стійко ефективних заходів боротьби з

ерозією. До них належать гідротехніка, культурна інженерія, сільськогосподарська і лісова інженерія з акцентом на системах органічних добрив.

Підсумовуючи, пропонуємо такі основні методи підвищення результативності галузі рослинництва: збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції; зниження витрат на виробництво та розподіл; поліпшення родючості ґрунту; створення умов, що забезпечують підвищення продуктивності праці працівників; максимально раціональне використання трудового, матеріально-фінансового потенціалу підприємства; регулярний аналіз витрат, щоб зменшити витрати на виробництво та застосувати новітні методи управління витратами; покращення існуючих продуктів або виробництво нових типів продуктів; раціоналізація цінової політики, перш за все тому, що на ринку діють вільні (контрактні) ціни; встановлення договірних відносин з постачальниками, посередниками та покупцями; розподіл прибутку для досягнення оптимального ефекту. Останні три напрямки багато в чому залежать від серйозності завдання і кваліфікації економістів, бухгалтерів і фінансових працівників підприємства.

Запропоновані методи підвищення прибутковості дозволять підприємствам підвищити свою результативність і конкурентоспроможність. Це означає, що попит на ваш продукт вищий, ніж у ваших конкурентів. Такі компанії привабливі для інвесторів, оскільки вони можуть розширювати асортимент продукції, експортувати та відкривати мережі. Все це гарантує збільшення фінансових ресурсів підприємства, підвищення заробітної плати, дає можливість поновлювати основні запаси та закуповувати дорожчі органічні добрива для підвищення родючості землі, що в свою чергу збільшує отриманий прибуток.

1.3. Вплив війни на результативність сільського господарства України

За звичайних умов ключовими чинниками, які впливають на вибір культур для вирощування на сільськогосподарських підприємствах, є цінова ситуація на

аграрному ринку та вартість ресурсів, необхідних для їх вирощування. Проте в умовах воєнного стану на перший план виходить воєнна ситуація та пов'язані з нею загрози.

Війна та її наслідки погіршили економічне становище українських агропідприємств. Одним із головних наслідків його впливу є фізичне знищення посівів, а також знищення інфраструктури, техніки та обладнання. Іншим наслідком війни стала зміна економічного становища сільськогосподарських підприємств, яка йде рука об руку з багатьма дестабілізуючими процесами, що відбулися в економіці з початку повномасштабного вторгнення.

Господарства на територіях, де зараз чи нещодавно точилися бойові дії, а також на прилеглих територіях стикаються з низкою проблем, які впливають на результати їх діяльності за поточний рік і можуть вплинути на майбутні рішення.

По-перше, знищуються не тільки самі посіви, а й частина виробничих потужностей, машин і обладнання, що не тільки призводить до величезних збитків для сільськогосподарських підприємств, але й унеможливорює подальшу роботу на полях. Згідно з аналізом, проведеним KSE спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства, загальні збитки в агросекторі становлять близько 4,3 мільярда доларів.

По-друге, компанії, посіви яких не постраждали, не могли підтримувати оптимальні умови для проведення польових робіт через бойові дії та збір у матеріально-технічному забезпеченні та забезпеченні паливом. Це призвело до зниження врожайності та прибутку, зростання витрат.

По-третє, непередбачуваність ситуації в зоні бойових дій та прилеглих районах призводить до того, що компанії, які змогли зібрати врожай, намагатимуться його продати за будь-яку ціну. Однією з причин цього є ризик фізичного знищення зібраного врожаю та втрати всіх вкладених у його виробництво коштів. Ще одна причина – необхідність вивільнити кошти для поточних витрат.

Це збільшує пропозицію сільськогосподарської продукції на ринку, але

пропозиція зростає вже за рахунок придбання нових культур, що в поєднанні з обмеженнями обсягів експорту призводить до зниження цін, а отже, і доходів. У довоєнний період, коли ринкова кон'юнктура була несприятливою, підприємства могли передбачити підвищення цін і прийняти рішення про продаж своєї продукції пізніше. Проте сьогодення ситуація нестабільна та непередбачувана і ризик втратити весь урожай високий. Тому компанії намагаються мінімізувати свої витрати і продавати свою продукцію за низькими цінами.

Ситуацію ускладнює монополістична структура українського аграрного ринку. Переробники та покупці, які мають ринкову владу, прагнуть зберегти рівень доходів і встановлюють низькі закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію, що призводить до зменшення доходів виробників від реалізації продукції.

Ще гірша ситуація на тимчасово окупованих територіях. Тамтешні сільськогосподарські підприємства не тільки потерпають від сильних руйнувань і неврожаїв, але навіть якщо й отримують урожай, то не мають можливості його продати.

Зазначені фактори призведуть до скорочення посівних площ не лише на тимчасово окупованих територіях, а й на територіях, наближених до ведення бойових дій.

Наступний важливий фактор, який впливає на вибір культури для вирощування, це вартість ресурсів. Однією з основних витрат сільськогосподарських підприємств, які вирощують сільськогосподарські культури, є вартість добрив та пестицидів, значну частину яких Україна імпортує [9]. У 2023 році було імпортовано 1 млн 750 тис. тонн багатокomпонентних добрив, 1 615 тис. тонн азотних добрив і 312 тис. тонн калійних добрив. Зростання цін на внутрішньому ринку може бути викликане різними факторами. По-перше, девальвація гривні автоматично збільшила вартість імпортованих добрив. По-друге, вартість азотних добрив залежить від цін на природний газ, які за ці роки значно зросли. По-третє, до війни основну частину

мінеральних добрив (особливо калійних) було завезено з Білорусі, після повномасштабного вторгнення необхідно знаходити нових постачальників, що може призвести до додаткових витрат. Усі ці фактори призвели до того, що ціни на мінеральні добрива значно зросли.

Враховуючи значну питому вагу витрат на добрива в загальній структурі собівартості та зростання цін, господарства з метою мінімізації витрат обирають культури з низькими потребами у добривах (соя, соняшник) і зменшують потреби в добривах. Можна зменшити кількість внесених добрив, що призведе до зниження продуктивності.

Ще однією важливою статтею витрат для українських агрокомпаній є витрати на пальне, вартість якого значно зросла з початком війни.

Варто підкреслити, що підвищення цін на газ призведе до подорожчання послуг сушіння зерна та істотного зниження валового прибутку сільськогосподарських підприємств. Це особливо впливає на прибутки компаній, які займаються вирощуванням кукурудзи, потенційно роблячи виробництво збитковим.

Крім того, під час війни було експортовано близько 10 мільйонів тонн сільгосппродукції (удвічі менше, ніж за аналогічні довоєнні періоди), при цьому запланований урожай становить 65-67 мільйонів тонн, тобто агрокомпанії можуть зіткнутися з дефіцитом складів для зберігання продуктів.

Розглянемо результати соціологічного дослідження становища малих фермерів у всіх регіонах України. Майже половина опитаних фермерів (46%) наразі зосереджуються на стабілізації показників своєї діяльності.

Крім того, 19,75 % зосереджуються на досягненні рівня самозабезпечення. Водночас 26,5 % прагнуть розширити нинішнє поле діяльності. З іншого боку, 6,25 % респондентів заявили, що скоротять свою діяльність або продовжуватимуть утримувати активи, щоб уникнути збитків. Ці показники однакові в усіх регіонах України.

До основних проблем ведення сільськогосподарського виробництва

невеликими фермерськими господарства відносяться:

- відсутність кваліфікованих працівників;
- відсутність захисту та захисту прав власності є неналежними;
- проблеми розрахунку торгових мереж;
- ризики, пов'язані з можливими відключеннями електроенергії;
- непередбачувана поведінка держави, постійні зміни законів.

Слід також зазначити, що логістика становить явну проблему, особливо з огляду на важкий доступ до контейнерного транспорту, бронювання транспортних засобів і відсутність вагонів.

Аграрний бізнес потребує підтримки за такими напрямками:

– 80% фермерів потребують різних форм підтримки, 78,3% потребують фінансової підтримки кредитних установ чи донорських програм. Більше половини (52,3%) фермерів, які потребують кредитів чи донорських коштів, вказують, що необхідна сума для фінансування їх діяльності становить від 500 тис. до 5 млн. грн., а причиною залучення коштів є: бажання розвитку та реконструкції: для отримання податкової допомоги; для нових машин і приладів; для страхування та компенсації ризиків; для виходу на нові ринки і дослідження; для навчання та підвищення кваліфікації; розрахуватися з боргами та виплатити працівникам; на закупівлю хімікатів; логістику.

Найактуальніші зміни, яких чекають аграрії в усіх регіонах України:

- необхідність тимчасового звільнення фермерів від сплати окремих податків 4 групи;
- вирішити проблему утримання податкових накладних та відновити презумпцію невинуватості платників податків;
- створення організації водокористувачів для розвитку зрошення;
- відкласти запровадження мінімального податку з гектара;
- продовжити податкові пільги та квоти з ЄС на кілька років.

Сучасний стан ведення сільського господарства та перспективи розвитку:

- У коротко- чи середньостроковій перспективі 43% опитаних фермерів ставлять за мету збереження економічного статус-кво, а 28% опитаних фермерів уявляють майбутні напрямки розвитку, 26% припускають, що обмежать напрямок своєї роботи, щоб мінімізувати їхні втрати.

- 30% опитаних фермерів, які заявили, що в майбутньому планують розширити свої господарства, планують це зробити за рахунок збільшення виробництва. Крім того, 19,5% планують відкривати нові ринки збуту, особливо в зоні ЄС, а 18,6% планують покращувати якість і ціну своєї продукції.

- З 400 опитаних фермерів лише 8 заявили про готовність вийти на міжнародні ринки. Інші аграрії згадували принаймні одну невирішену проблему, таку як відсутність сумісності упаковки або відсутність впевненості у придатності продукту для потенційних споживачів за кордоном.

В індивідуальному порядку розглядалося ставлення фермерів до можливості продажу землі іноземцям. Лише 6% респондентів позитивно оцінюють можливість продажу землі іноземцям без обмежень з 2024 року. 14,5% сказали, що зараз немає прозорості, що діє воєнний стан, що українці мають менше грошей, ніж іноземці, і, перш за все, вони негативно ставляться до можливостей «це українська земля». Однак більшість респондентів (67,5%) вважають, що продаж землі сільськогосподарського призначення іноземцям потрібно дозволити, але обмежити її кількістю.

Війна завдала українським агробізнесам чимало труднощів, що безпосередньо вплине на фінансові результати їх діяльності. Внаслідок військових дій валовий прибуток компаній впав у багато разів за всіма видами виробництв. Для таких культур, як пшениця і ячмінь, ці показники особливо низькі і безпосередньо впливають на майбутню площу посіву.

Наступного року виробництво всіх культур у зонах бойових дій скоротиться. Агробізнеси в регіонах з низьким рівнем ризику надаватимуть перевагу олійним

культурам, таким як соя, соняшник і ріпак, оскільки вони пропонують вищі ціни продажу, більший прибуток і вищу валову маржу. Серед олійних культур найперспективнішою культурою є соя, яка в основному вирощується за межами військових кордонів, а висока ціна продажу дозволяє агарним компаніям отримувати високий валовий прибуток.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТОЧНОГО СТАНУ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ФГ «АГРОСПЕКА»

2.1. Оцінка рівня господарювання ФГ «Агроспека»

Фермерське господарство «Агроспека» відносно нове підприємство на галузевому ринку. Свою діяльність господарство розпочало на початку 2020 року. ФГ «АГРОСПЕКА» має статутний капітал 136,05 тис. гривень. Юридична адреса господарства: Дніпропетровська обл., смт Роздори, Синельниківський район, вулиця Залізнична, будинок 21. Основний КВЕД юридичної особи - 01.11 «Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур».

Ключовим і незамінним засобом виробництва у сільському господарстві виступають земельні угіддя. В табл. 2.1 наведені показники розмірів земельних угідь господарства та рівня їх використання.

Таблиця 2.1

Показники землекористування ФГ «Агроспека»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023р. від 2021 р.	Відхилення у %, 2023 р. від 2021 р.
Загальна земельна площа, га	468	448	496	28	5,98
з них с/г угідь, га	468	448	496	28	5,98
Відведено під рілля, га	452	439	493	41	9,07
Площа посівів, га	450	435	487	37	8,22
Навантаження с/г угідь на 1 працівника, га/особу	156,00	74,67	70,86	-85,14	-54,58
Забезпеченість с/г угідь на 100 га основними засобами, тис.грн./га	95,69	41,84	31,42	-64,26	-67,16

Від якості ґрунту, його складу та вмісту мікроелементів багато в чому залежать показники результативності галузі рослинництва. Забезпеченість

фермерського господарства якісними земельними угіддями, при ефективному їх використанні, забезпечують високий рівень показників результативності галузі рослинництва. Фермерське господарство «Агроспека» є невеликим за розміром сільськогосподарським підприємством, із загальною площею 496 га. Загальна земельна площа повністю відведена під сільськогосподарське виробництво. Площа земельних угідь за період дослідження зросла на 28 га що у відносному вирази становить 5,98 %. Площа ріллі збільшилася на 9,07%, що вказує на зростання рівня розораності земель. Збільшення чисельності працівників, при незначному розширенні господарських угідь, призвело скорочення рівня навантаження на одного працюючого. Показник навантаження сільськогосподарських угідь на одного працівника зменшився на 54,58 %, що становить 85,14 га.

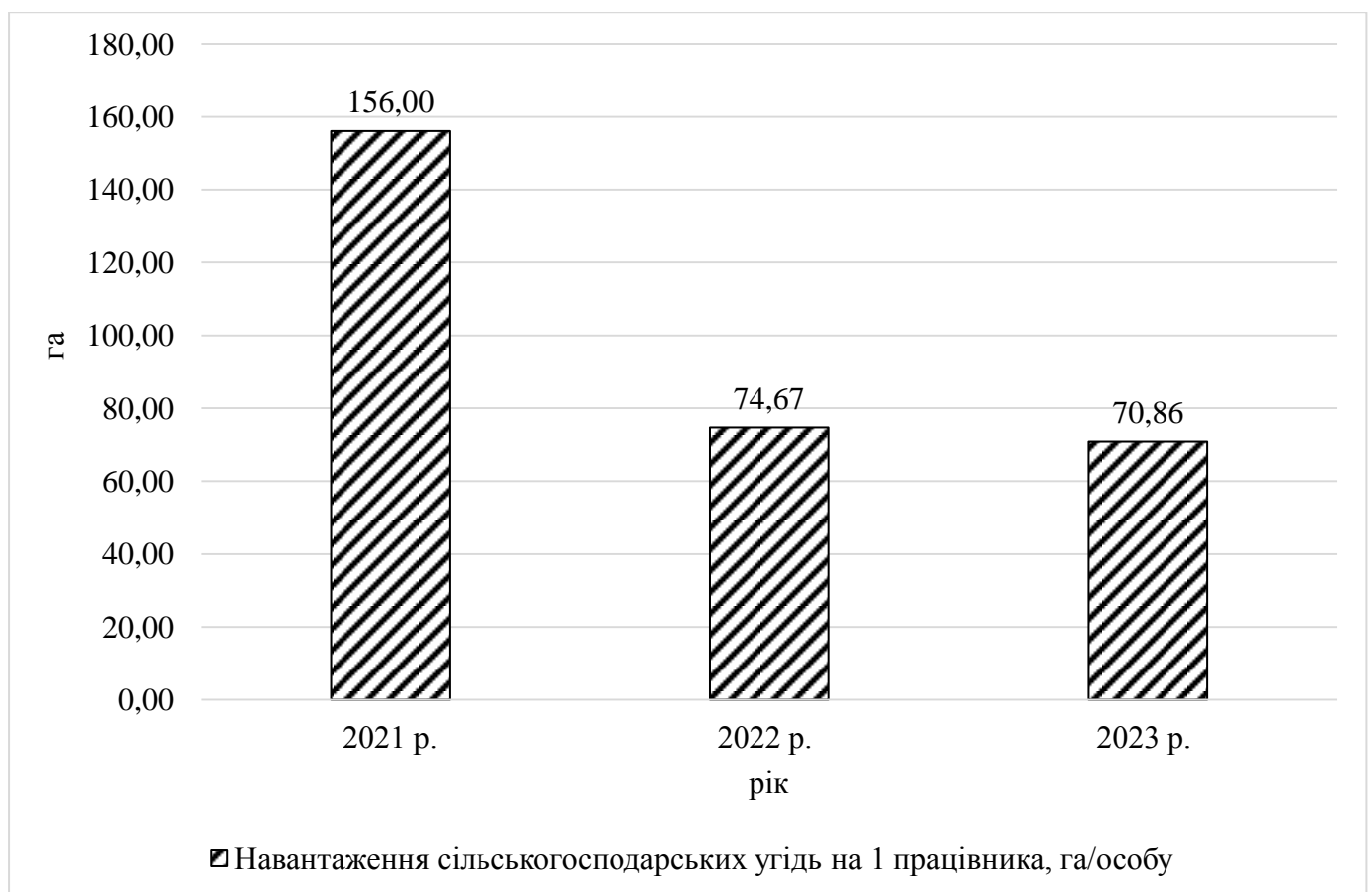

Рис. 2.1. Рівень навантаження сільськогосподарських угідь на 1 працівника в ФГ «Агроспека»

Доцільно відмітити низький рівень механізації досліджуваного господарства. Дане твердження доводить низький рівень фондозабезпеченості який має тенденцію до зниження.

В таблиці 2.2 наведені показники використання основних та оборотних засобів підприємства.

Таблиця 2.2

Показники використання матеріально-технічних засобів ФГ «Агроспека»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023р. від 2021 р.	Відхилення у %, 2023 р. від 2021 р.
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	120,7	101,9	282,1	161,4	133,72
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	489,1	1070,8	1578,5	1089,4	222,74
Фондозабезпеченість сільськогосподарських угідь, тис. грн./га	25,8	22,7	56,9	31,1	120,53
Фондоозброєність 1 працівника, тис. грн./особу	40,2	17,0	40,3	0,1	0,17
Припадає оборотних засобів на 1 грн. основних засобів, грн/грн.	4,05	10,51	5,60	1,54	38,09
Фондовіддача на 1 грн. вартості основних засобів, грн.	12,99	16,00	6,04	-6,95	-53,51
Оборотність оборотних засобів, пунктів	3,21	1,52	1,08	-2,13	-66,33
Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	113,8	239,7	338,1	224,2	197,00
Норма прибутку, %	81,75	45,93	36,51	-45,24	x
Рентабельність основних засобів, %	413,01	528,56	240,80	-172,21	x

Середньорічна вартість основних засобів зростає на підприємстві в 2,3 рази. Дана тенденція спричинена розширення підприємства, так як дата його утворення 2020 рік, то на підприємстві спостерігається нестача засобів. Протягом 2023 року було придбано нову сільськогосподарську техніку для обробитку ґрунту. Зростання вартості оборотних засобів 3,2 рази зумовлено формуванням виробничих запасів (зростання залишків мастильних матеріалів, насіння, засобів захисту рослин та ін.).

Значний приріст вартості основних і оборотних виробничих засобів зумовило збільшення показників фондозабезпеченості. Рівень забезпеченості земельних угідь основними засобами підвищився в 2,2 рази. Величина показника фондоозброєння практично не змінилася, що відбулося за рахунок значного приросту чисельності працівників.

Значний приріст вартості основних засобів не забезпечив необхідного рівня їх прибутковості. Показник рівня фондовіддачі демонструє зниження ефективності основних засобів. Оборотні активи підприємства також використовуються неефективно. Збільшення вартості оборотних активів спричинило до сповільнення їх оборотності та зумовило зростання тривалості одного обороту на 224 дні. Ефективність використання основних та оборотних засобів демонструє показник норма прибутку, який за період дослідження зменшився на 45,24 відсоткові пункти. Загалом стверджувати що основні та оборотні засоби використовуються неефективно недоцільно так як підприємство лише виходить на повні обсяги виробництва.

Показник рівня використання трудових ресурсів наведені в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Показники рівня та ефективності використання трудових ресурсів

ФГ «Агроспека»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023р. від 2021 р.	Відхилення у %, 2023 р. від 2021 р.
Чисельність працівників, осіб	3	6	7	4	133,33
Відпрацьовано одним працівником:					
люд.-днів	260	255	220	-40	-15,38
люд.-годин	1746,7	1828,3	1682,9	-63,8	-3,65
Тривалість робочого дня, год.	6,72	7,17	7,65	0,93	13,86
Отримано валової продукції в розрахунку на:					
одного 1 працівника, тис. грн.	485,3	326,2	263,6	-221,8	-45,69
відпрацьований люд.-день, грн.	1866,7	1279,1	1198,1	-668,6	-35,82

відпрацьовану люд.-год., грн.	277,9	178,4	156,6	-121,2	-43,63
-------------------------------	-------	-------	-------	--------	--------

Чисельність працівників ФГ «Агроспека» за період дослідження збільшилася на 4 особи, що у відсотковому відношенні складає 33,3%. При цьому тривалість робочого часу відпрацьованого одним працівником зменшилася. Зокрема, кількість відпрацьованих днів одним працівником зменшилася на 40 діб або на 15,38%. Кількість людино-годин відпрацьованих в розрахунку на одного працівника на зменшилася на 3,65 % або на 64 робочі години.

Значний приріст чисельності працівників при незначному збільшенні вартості валової продукції обумовив зниження показника продуктивності праці. Річна продуктивність праці зменшилася на 45,7, а годинна продуктивність на 43,6. В подальшому доцільно оптимізувати виробничі процеси для забезпечення високого рівня продуктивності праці.

В таблиці 2 4 наведені показники діяльності фермерського господарства

Таблиця 2.4

Показники результатів діяльності ФГ «Агроспека»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023р. від 2021 р.	Відхилення у %, 2023 р. від 2021 р.
Припадає на 100 га с/г угідь, тис. грн.: основних виробничих засобів	25,8	22,7	56,9	31,1	120,53
оборотних активів	104,5	239,0	318,2	213,7	204,52
виробничих витрат	228,6	243,7	206,6	-22,0	-9,61
Вироблено валової продукції в розрахунку на: 1 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	297,97	177,56	251,19	-46,8	-15,70
1 грн вартості основних засобів, грн.	1155,36	780,64	441,65	-713,7	-61,77
одного працюючого, тис. грн.	46484,0	13257,8	17798,4	-28685,6	-61,71
Отримано на 100 га с/г угідь: валової продукції	29797,4	17756,0	25118,8	-4678,7	-15,70

валового доходу	335,1	363,9	343,6	8,5	2,53
прибутку	106,5	120,2	137,0	30,4	28,58
Рівень рентабельності, %	46,60	49,34	66,28	19,7 в.п.	х

Матеріали наведеної таблиці демонструють зростання рівня забезпеченості ФГ «Агроспека» виробничими ресурсами. Забезпеченість виробничого процесу основними засобами зросла в 1,2 рази, а оборотними активами більше ніж вдвічі. При чому вартість виробничих витрат на обробіток одиниці земельних ресурсів зменшилася. Загалом можна стверджувати, що ефективність роботи підприємства підвищилася, про що свідчить зростання доходу та прибутку в розрахунку на одиницю площі на 2,53 та 28,58 %, відповідно. Загальна рентабельність виробничої діяльності ФГ «Агроспека» збільшилася на 19,7 відсоткових пункти, що доводить попередні висновки стосовно ефективності господарювання.

2.2. Аналіз результативності галузі рослинництва ФГ «Агроспека»

В ФГ «Агроспека» основними видами продукції галузі рослинництва є зернові та соняшник. В табл. 2.5 представлена структура посівних площ досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.5

Склад і структура посівних площ в ФГ «Агроспека»

Культура	2021		2022		2023		Зміна стр-ри, в.п.
	га	%	га	%	га	%	
Озима пшениця	204	45,3	195	44,8	205	42,08	-3,22
Ячмінь	53	11,8	50	11,6	77	15,83	4,03
Соняшник	133	29,5	124	28,47	168	34,5	5
Інші культури	60	13,4	66	15,13	37	7,59	-5,81
Разом	450	100	435	100	487	100	0

Зернові культури складають більшість у структурі посівів – 57,91%, тоді як частка посівів пшениці з 2021 по 2023 роки зменшилася на 3,22 процентних пункти.

Ця зміна зумовлена розширенням вирощування ячменю. Негативним фактом є те, що посівні площі соняшнику зросли на 35 га, а питома вага в структурі посівних площ становить 34,50%. Такі значення свідчать про порушення сівозміни у ФГ «Агроспека».

Як уже зазначалося, питома вага площі посіву соняшнику по господарству значно перевищує норму, що призводить до виснаження ґрунту та свідчить про порушення оптимальної структури сівозміни. Порушення агротехнічних вимог щодо використання земель спричиняє погіршення їх хімічного складу, що призводить до погіршення результативності галузі рослинництва.

Для аналізу рівня врожайності соняшнику ФГ «Агроспека» за період 2021-2023 рр. використовуються показники аналітичної динаміки (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Аналітичні показники динаміки урожайності соняшнику в ФГ
«Агроспека»**

Рік	Урожайність соняшнику, ц/га	Абсолютний приріст, ц/га		Темп зростання, %		Темп приросту, %		абсолютне значення 1% приросту
		базисний	ланцюговий	Базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	
2021	14,5	0	-	100	-	0	-	-
2022	20,9	6,4	6,4	144,1	144,1	44,1	44,1	0,145
2023	18,4	3,9	-2,5	126,9	88,0	26,9	-12,0	0,209

Середній рівень показника = $(14,5+20,9+18,4)/3 = 17,93$ ц/га.

Особливу увагу необхідно звернути на доцільність розрахунку середнього показника ряду динаміки. Це узагальнена властивість абсолютного рівня, абсолютної швидкості та величини зміни рівня сукупності динаміки.

Середній абсолютний темп росту розраховується за такою формулою:

$$\bar{\Delta} = \frac{\sum \Delta_{\text{ланц}}}{n-1} = \frac{3,90}{3-1} = 1,95 \text{ ц/га,}$$

Середній абсолютний темп зростання (абсолютний темп зростання) розраховується шляхом ділення загального темпу зростання за весь період на період у відповідній одиниці часу (рік, квартал, місяць тощо).

Отже, щорічне зростання врожайності соняшнику за період 2021-2023 років становить 1,95 т/га, тоді як у 2023 році показник дещо зменшився проти рівня 2022 року.

У таблиці 2.7 проведено факторний аналіз загальної валового виробництва основних культур, які вирощуються у ФГ «Агроспека».

Таблиця 2.7

Розрахунок впливу факторів першого порядку на формування валових зборів сільськогосподарських культур в ФГ «Агроспека»

Вид продукції	Обсяг валового збору, ц		Площа посіву, га		Урожайність, ц/га		Зміна валового збору, ц		
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	всього	в т.ч. за рахунок	
								площі	урожайності
Озима пшениця	5538,5	2742,0	195	205	28,42	13,38	-2796,5	285,6	-3082,1
Ячмінь	1102,0	831,1	50	77	21,84	10,78	-271,0	581,6	-852,6
Соняшник	2591,6	3091,2	124	168	20,90	18,40	499,6	919,6	-420,0

Важливими чинниками формування валового збору сільськогосподарських культур є розміри посівних площ і рівень урожайності. Крім того, екстенсивним чинником зростання валового збору є розмір посівної площі, а інтенсивним - урожайність.

Отримані результати свідчать про те, що валовий збір зернових культур у 2023 році зменшився порівняно з попереднім роком. Основним фактором зниження валового збору є зменшення рівня урожайності. Як згадувалося вище у господарстві не дотримуються сівозмін, що призводить до зниження врожайності, і як результат до зменшення ефективності галузі.

Основним джерелом надходжень у галузі рослинництва ФГ «Агроспека» є виручка від реалізації продукції (дохід), який у 2023 році порівняно з 2021 роком збільшився на 135,9 тис. грн., або на 8,67%. На рис. 2.2. показано динаміку доходів від реалізації продукції.

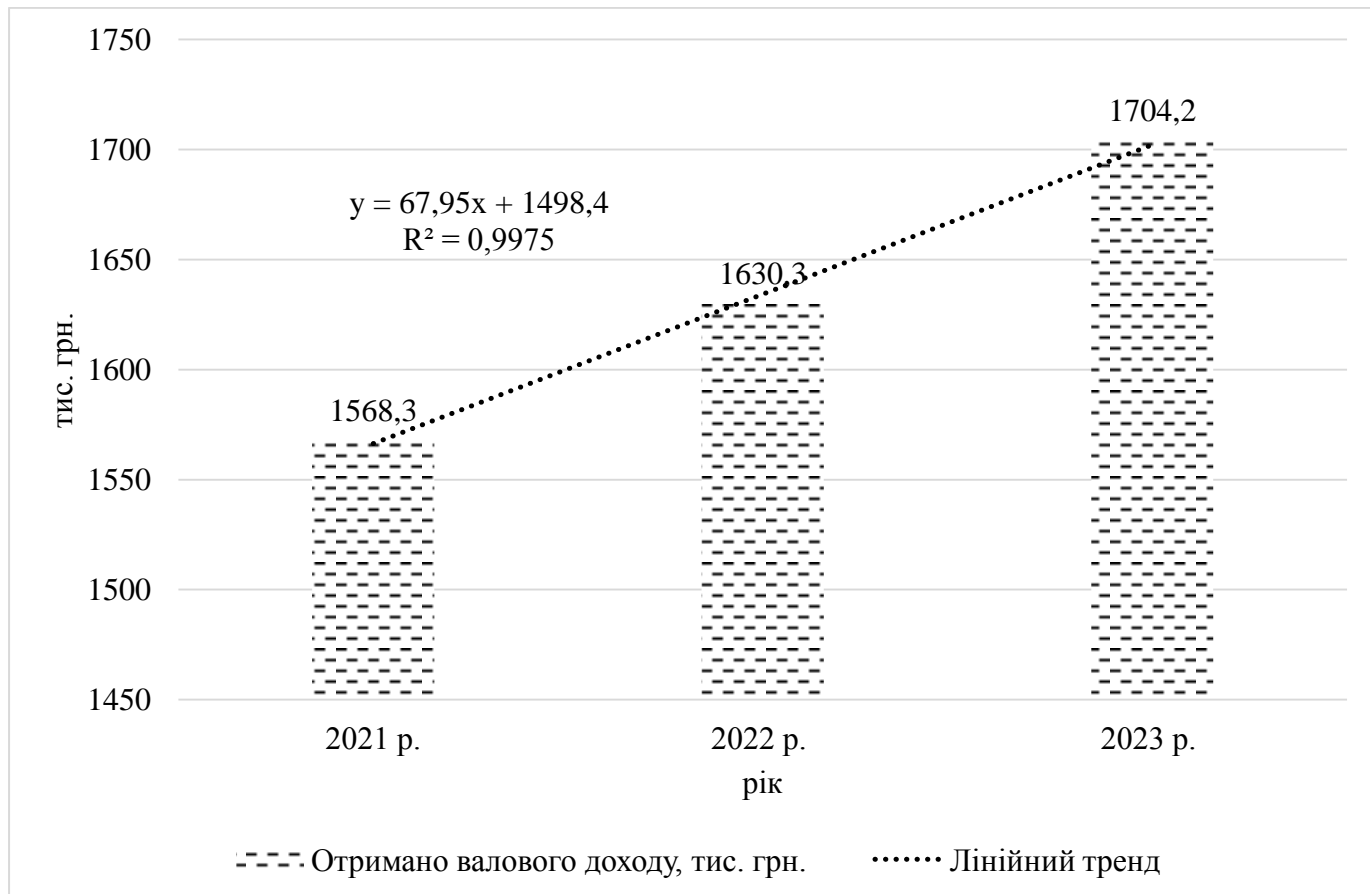

Рис. 2.2. Динаміка доходу (виручки) від реалізації продукції рослинництва в ФГ «Агроспека»

На представленому графіку чітко видно, що показник результативності діяльності (дохід) досліджуваного підприємства з кожним роком зростає. Щорічно дохід від реалізації продукції рослинництва зростає на 67,95 тис. грн. Таким чином, проведений аналіз показав, що ФГ «Агроспека» має позитивну динаміку зростання доходів (реалізації) від реалізації продукції рослинництва.

Основну частину прибутку підприємство отримує від реалізації продукції за

договорами та підрядами. Загальний розмір прибутку від реалізації продукції залежить від впливу наступних факторів:

1) Обсяг проданої продукції, включаючи кількість продукції та її асортимент або структуру.

2) Ціна продажу.

3) Загальні витрати виробництва.

Обсяг продажів товару може позитивно чи негативно впливати на величину прибутку. Зі збільшенням обсягу реалізації прибуткової продукції пропорційно зростає і прибуток. Для товарів, які не є рентабельними, сума прибутку зменшується зі збільшенням обсягу продажу.

Зміни рівня середніх реалізаційних цін і рівня прибутку прямо пропорційні. Із зростанням рівня цін збільшується і сума прибутку, і навпаки. Витрати виробництва і прибуток знаходяться в оберненій залежності; коли витрати падають, прибуток зростає і навпаки.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА ФГ «АГРОСПЕКА»

3.1. Організаційно-економічні фактори забезпечення ефективної результативності галузі рослинництва

Підвищення ефективності виробництва підприємств агропромислового комплексу одним із пріоритетних напрямків національної економіки, тим самим узаконюючи організаційно-економічні механізми забезпечення ефективності АПК України. Створення такого механізму спрямоване на забезпечення ефективного партнерства між агровиробниками та національною системою регулювання аграрного сектору національної економіки.

Значний вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва має взаємодія організаційно-економічних, технологічних і природних факторів. Ефективність виробничо-господарських структур в цілому залежить не тільки від окремих галузей і видів виробництва, а й від правильно організованої в системі управління діяльності. Отже, організаційно-економічні механізми забезпечення ефективності агропромислового комплексу інтегрують фактори виробництва, починаючи від ресурсів виробництва і закінчуючи механізмами його функціонування. Це пропонує найкращі можливості для розвитку сільськогосподарського бізнесу, маркетингу продукції та максимізації ваших прибутків і результатів вашої діяльності. Організаційно-економічні механізми забезпечення ефективності діяльності агропродовольчих підприємств є об'єктивними категоріями і потребують дотримання принципів менеджменту. Відповідно до Господарського кодексу загальними засадами господарського механізму України є:

- забезпечення економічної різноманітності та рівного захисту всіх суб'єктів

господарювання державою;

- свобода підприємницької діяльності в рамках, встановлених законом;

- вільний рух капіталів, товарів і послуг на території України; межі державного регулювання економічних процесів, пов'язані із соціальною спрямованістю економіки, добросовісною конкуренцією у підприємстві, захистом навколишнього середовища населення, захистом прав споживачів, необхідністю забезпечення безпеки суспільства і держави;

- захист вітчизняного виробника;

- заборона неправомірного втручання в економічні відносини органів державної влади та місцевого самоврядування та їх службовців.

Отже, організаційно-економічні механізми є взаємопов'язаними та координують процеси великомасштабного відтворення, об'єднання всіх форм власності та управління з метою досягнення бажаних результатів діяльності економіки форм і методів підприємств агропромислового комплексу. Підставою для цього є фінансова та юридична незалежність компанії. Її завданням є забезпечення конкурентного середовища для підприємств агропромислового комплексу на інноваційній основі та узгодження інтересів суб'єктів промисловості: виробників, держави та споживачів. Впроваджуються організаційно-економічні механізми, спрямовані на забезпечення діяльності підприємств аграрно-промислового комплексу України, а також ряд організаційно-економічних механізмів підприємств, аграрного сектору України та держави.

Організаційно-економічні механізми агропромислового комплексу як системи реалізації основних економічних законів, вирішення основних завдань промислового виробництва та узгодження економічних інтересів різних соціальних груп включають економічні цілі, методи та засоби впливу. Завдяки гнучкій стратегії компанії стала можливою швидка адаптація.

Організаційно-економічні механізми галузі та розподіл впливу між державами включають функції, принципи та засоби економічного забезпечення

функціональності агропродовольчих компаній.

Сутність організаційно-економічних механізмів забезпечення діяльності підприємств агропромислового комплексу розкривається, насамперед, у його функціонуванні. До них належать:

- інституційне забезпечення господарської діяльності підприємств агропромислового комплексу України;
- фінансове забезпечення господарської діяльності підприємств агропромислового комплексу України;
- соціальне забезпечення працівників сільського господарства в Україні;
- інформаційне забезпечення стабільного функціонування підприємств агропромислового комплексу України.

Нижче наведено принципи визначення положень реалізації організаційно-економічних механізмів, спрямованих на забезпечення ефективності діяльності агропродовольчих підприємств. Це систематичність, повнота, економічні можливості, оперативне реагування, збалансованість інтересів виробника та споживача та альтернативні варіанти розвитку.

На нашу думку, ефективними засобами запровадження організаційно-економічних систем забезпечення діяльності підприємств агропромислового комплексу є:

- інституційне забезпечення ефективної роботи аграрної галузі України;
- розробка єдиної інформаційної системи АПК України;
- розробка комплексного програмного забезпечення для АПК України;
- планування господарської діяльності в аграрному секторі України;
- прогноз економічної активності в аграрному секторі України;
- здійснення прозорої політики укладання угод між державою та суб'єктами агропромислового комплексу України;
- регулювання господарської діяльності в аграрному секторі України;
- цінова політика аграрної галузі України;

- аналіз досягнень аграрної галузі України;
- сприяння оплаті праці в аграрній галузі України;
- інноваційно-інвестиційна політика агропромислового комплексу України;
- кредитна політика в аграрному секторі України;
- спеціальний режим оподаткування (податкові пільги) для підприємств агропромислового комплексу України;
- страхування суб'єктів агропромислового комплексу України.

Налагоджені організаційно-економічні механізми забезпечення ефективності діяльності підприємств агропромислового комплексу координують розвиток і функціонування соціально-економічної системи на всіх рівнях та реалізацію соціально-виробничих підприємств. Це також стосується правових норм щодо аграрного сектору.

Важливою частиною функціонування господарського механізму є механізм управління. Це сукупність форм і методів управління, за допомогою яких безпосередньо здійснюється організація і безпосереднє керування процесом виробництва та визначається економічна ефективність його діяльності. Основною ознакою механізму управління є існування власників засобів виробництва в різних формах власності, причому ці власники мають унікальні характеристики управління, контролю, структури, функцій управління, маркетингу та організаційних форм.

Отже, як система врегульованих економічних, організаційних і соціальних відносин у процесі господарської діяльності підприємств АПК організаційно-економічні механізми, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності підприємств АПК, підвищення результативності економіки, розширення відтворення та стабілізація торгово-промислових доходів. Водночас економічні механізми формують національну економічну політику і розраховані на довгострокову перспективу. Організаційно-економічні механізми, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності підприємств агропромислового комплексу, забезпечують ефективну підтримку галузі шляхом макроекономічного регулювання

оподаткування, бюджету, грошово-кредитної політики, політичної, соціальної та фінансової підтримки. Слід зазначити, що агропромисловий комплекс має функціонувати з належною інституційною інфраструктурою та відкритими ринковими умовами. Це буде стабілізація та поступовий розвиток кожного підприємства та всього українського аграрного сектору

Існуючі економічні механізми українського аграрного сектору є невідпрацьованими, що призводить до недостатньої ефективності виробництва та харчування населення. Отже, наведені організаційно-економічні механізми забезпечення продуктивності діяльності підприємств агропромислового комплексу спрямовані на поступовий розвиток галузі. Досягнення цього вимагає, перш за все, інституційної підтримки. Це підвищить ефективність виробництва та реалізації високоякісної сільськогосподарської продукції, забезпечить необхідні надходження для розвитку галузі, створить стратегічні резерви та зрештою підвищить ефективність галузі в умовах трансформації аграрного сектору України.

Нинішній стан аграрного сектору країни не дозволяє швидкої стабілізації та переходу до сталого зростання, що поставило б під загрозу національні ресурси. За цих умов, національне регулювання сільськогосподарського промислового виробництва має стати невід'ємною частиною сучасної аграрної політики. Необхідно враховувати, що заходів загальної економічної політики недостатньо для поглиблення складних питань ринкових відносин в аграрному секторі. Виникла потреба у розробці аграрної політики з використанням форм, методів і механізмів національного регулювання. Це визначатиме роль і позицію держави у забезпеченні сталого розвитку сільськогосподарського виробництва.

Пріоритетними заходами для пожвавлення аграрного сектору мають стати сільськогосподарські субсидії, податкові пільги, покращення інвестиційного та кредитного забезпечення села, зниження процентних ставок за кредитами, формування сільськогосподарського страхування та стимулювання ринків сільськогосподарської продукції, встановлення справедливих цін на

сільськогосподарську продукцію, закони, що регулюють ринок землі тощо.

У контексті сучасної соціально-економічної діяльності в аграрному секторі процеси глобалізації та агропромислової інтеграції характеризуються значною динамікою та активізацією. Організація виробництва у формі агропромислових інтегрованих підприємств забезпечує впровадження ресурсозберігаючих та ощадливих технологій, скорочує сезонну зайнятість у сільському господарстві, сприяє підвищенню продуктивності праці та уникненню ризиків. Зрозумійте коливання попиту та пропозиції на певні продукти на ринку, щоб забезпечити фінансову стабільність та економічну безпеку вашого бізнесу. Безумовно, наявність повного циклу відтворення продукції АПК в межах однієї організації збільшує кількість підрозділів, суттєво ускладнює їх структуру та внутрішньогосподарські зв'язки, впливає на якість організації та управління. Водночас встановлення раціональних і справедливих розподільчих відносин між підрозділами є одним із найважливіших факторів ефективного розвитку об'єднаних формувань. В основі лежить система і порядок ціноутворення, що розподіляє виробництво на окремі ланки і враховує цільові витрати, сформовані кожною ланкою.

Військові дії протягом останніх років та адаптація аграрної галузі до обставин, пов'язаних з пандемією COVID-19, негативно вплинули на ефективність роботи. Необхідно враховувати вплив таких факторів, як залежність сільськогосподарського сектора від імпортних добрив і пестицидів, нестабільна ринкова кон'юнктура, яка негативно вплинула на експорт сільськогосподарської продукції; зниження доступності робочої сили; зростання тривалості термінів доставки; посилення біозахисту та інші заходи. Усе це змушує керівників сучасних сільськогосподарських підприємств вживати заходів щодо запобігання негативному впливу зовнішніх факторів на діяльність підприємств та шукати нові конструктивні шляхи підвищення ефективності діяльності підприємств у цій сфері. Отже, на основі представлених матеріалів пропонуємо наступні елементи підвищення ефективності управління сільським господарством (рис. 3.1).

По-перше, результативність компанії підвищується завдяки орієнтованим на результат цілям, які спільно встановлюються найкращими виконавцями та всередині команди. При плануванні довгострокових цілей будь-якого аграрного бізнесу принцип участі є обов'язковим. На нашу думку, необхідною умовою є виробництво продукції з використанням технологічних елементів, спрямованих на надійне задоволення потреб населення та зміцнення здоров'я населення без забруднення навколишнього середовища, а також поступовий розвиток сільськогосподарських підприємств.

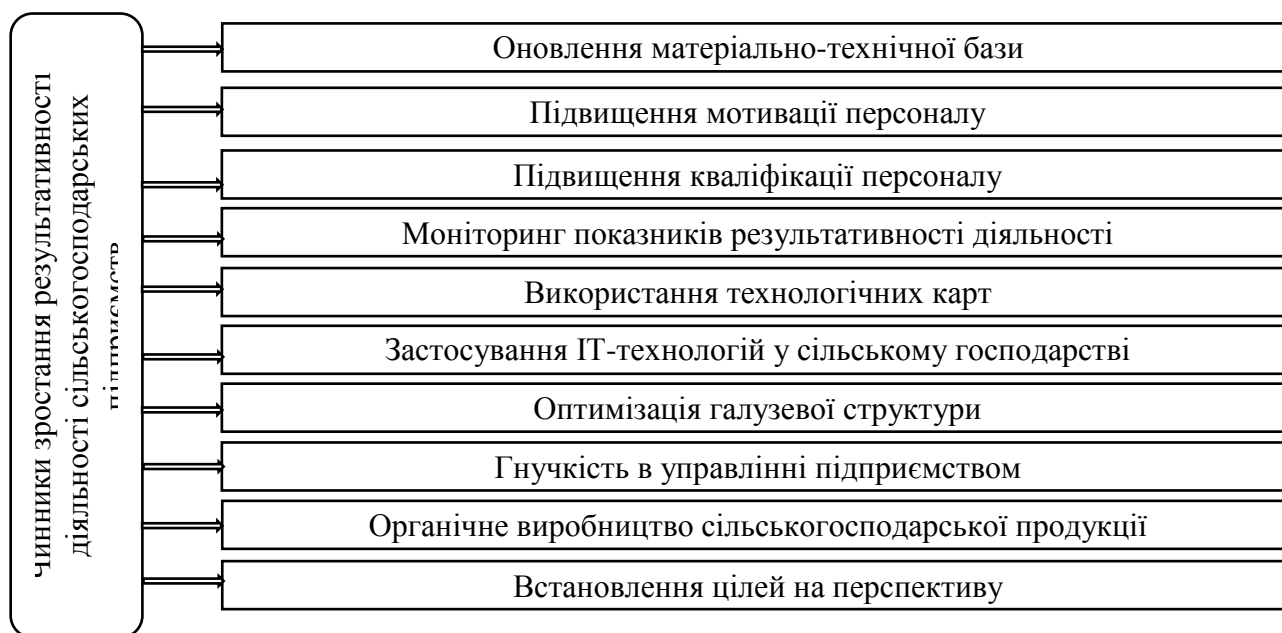

Рис. 3.1. Фактори забезпечення перспективного покращення результативності сільськогосподарських підприємств

Управління виробничими процесами в ситуаціях, коли обмежений контакт між людьми, відповідальними за виробничі функції. Рішенням цієї проблеми є виробництво біологічно чистих продуктів і раннє використання ІТ-технологій. Ринок сільськогосподарської продукції визначає конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, тому необхідно оптимізувати галузеву структуру підприємств. Щоб зробити діяльність більш ефективною, важливо використовувати

технологічні карти для планування витрат на виробництво сільськогосподарської продукції, щоб фермери могли гнучко реагувати на зміни польового середовища та приймати виважені управлінські рішення. Використання сучасних технологій у сільському господарстві потребує, насамперед, оновлення матеріально-технологічної бази підприємств. У сучасних умовах це можливо через оренду чи лізинг.

Працівники сільськогосподарських підприємств повинні мати моральні та матеріальні інтереси. Останній полягає у встановленні прогресивної системи оплати праці персоналу за результатами його діяльності. Перехід на нові технології виробництва передбачає не тільки підвищення кваліфікації спеціалістів, задіяних у виробництві в господарствах, а й залучення молодих спеціалістів з відповідними фаховими знаннями. Важливим чинником підвищення ефективності ведення сільського господарства є систематичний контроль за виконанням показників для досягнення поставлених цілей.

У результаті проведених протягом досліджуваного періоду досліджень ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств України виявлено основні фактори впливу на економіку. Аналіз дав змогу визначити вплив цих факторів на кінцевий результат та його динамічні зміни. Стали очевидними нерозвиненість ринку праці в аграрному секторі та зниження мотивації працівників сільського господарства. Збільшення капітальних витрат відносно темпів зростання загального обсягу виробництва. Постійне коливання значень рентабельності виробництва (в діапазоні від 2,4 до 42,6%).

З метою стабілізації та покращення показників ефективності в майбутньому пропонуються елементи, які спрямовані на підвищення ефективності майбутніх сільськогосподарських операцій, включаючи здатність задовольняти суспільні потреби без шкоди для навколишнього середовища та здоров'я, наприклад, перехід до виробництва продукції під використання технологічних елементів, реалізація виробничих процесів в умовах, що обмежують контакт між відповідальними за виробничі функції, використання ІТ-технологій на ранній стадії та оптимізація

структури філії компанії. Використання сучасних технологій у сільському господарстві – це насамперед оновлення матеріально-технологічної бази підприємства. У сучасних умовах це можливо через оренду чи лізинг. Перелічені заходи сприятимуть покращенню фінансових показників та підвищенню результативності діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

3.2. Автоматизація моніторингу галузі рослинництва як чинник підвищення результативності діяльності

Нині більшість країн переключили вектор розвитку науки на впровадження сучасних комп'ютерних і комунікаційних технологій в аграрному секторі, що позитивно впливає на зростання національної економіки. Вирощування зернових у відкритому ґрунті є однією з найпопулярніших і розвинених галузей сільського господарства в Україні. Так само зерно є основним продуктом рослинництва і сировиною для багатьох галузей. Основними зерновими районами України є степові та лісостепові райони, в кожній з яких виробляється 40-45% загального обсягу зерна. Одним із найвпливовіших етапів вирощування у відкритому ґрунті є раціональний план робіт, що враховує кліматичні фактори. Завдяки об'єктивній обґрунтованості плану агротехнічних робіт, господарства можуть підвищити врожайність і знизити економічні витрати, пов'язані з доглядом за посівами в період вегетації. Отже, вивчення та впровадження засобів комп'ютерного моніторингу кліматичних параметрів у режимі реального часу та з високою точністю дозволить сільгоспвиробникам планувати та модифікувати технічні прийоми вирощування у відкритому ґрунті на основі точних даних про погодні умови.

Технологія дистанційного зондування пропонує широкий спектр можливостей: визначення та облік ріллі; прогноз врожайності; оцінка стану рослин; визначення площ для обприскування добривами, пестицидами тощо. Ключовим елементом для ефективного використання дистанційного моніторингу є агрономічна

інтерпретація результатів. Ефективність агрономічної інтерпретації результатів дистанційного моніторингу польових умов можна значно підвищити за рахунок використання додаткової технічної розвідки, зокрема для визначення відповідної дати початку збирання зернових. Нині рівень підвищення ефективності світового сільського господарства після впровадження супутникових технологій становить понад 5%.

У роботі запропоновано провадити у діяльність ФГ «Агроспека» прототипу комп'ютерної системи моніторингу кліматичних параметрів сільськогосподарської продукції. Її призначення полягає в зборі вимірювальної інформації та передачі її у віддалене місце для обробки та аналізу.

Розроблена система базується на мікропроцесорній платформі Arduino Mega 2560 і модулі SIM 900 і призначена для бездротового обміну інформацією за технологіями GSM і GPRS. Також в систему входять сенсорні блоки фізико-хімічних параметрів клімату. Основні функції та метрологічні характеристики датчика наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Технічні характеристики використаних датчиків

Датчик	Кількість	Межі дослідження	Статистичне відхилення
Датчик температури повітря	2	від -30 до +70 °С	±0,51 °С
Датчик вологості повітря	2	від 0 до 99 %	±3,5 %
Датчик атмосферного тиску	2	від 210 до 830 мм рт. ст.	±0,70 мм рт. ст.
Датчик температури ґрунту	1	від -5 до +70 °С	±0,51 °С
Датчик вологості ґрунту	3	від 0 до 99 %	±5,2 %
Датчик опадів	1	не більше 25 мм/хв	±2,1 %
Датчик швидкості вітру	1	від 0 до 25 м/с	±3,0 %
Датчик напрямку вітру	1	Повний оберт	±3,0 %

Розроблена архітектура пристрою враховує сучасні вимоги до інформаційно-вимірювальних систем і базується на сучасних, економічно ефективних компонентах і хмарних інформаційно-комунікаційних технологіях. Узагальнену структурну схему дослідного зразка системи наведено на рисунку 3.2.

Принцип роботи досліджуваної системи полягає у виконанні наступних операцій:

- підключення баз, необхідних для роботи датчика і модуля;
- конфігурація портів та ініціалізація підключених пристроїв, а також налаштування швидкості обміну даними між модулями;
- синхронізованого зчитування вимірювальних каналів автоматизованих інформаційно-вимірювальних систем;
- аналого-цифрове перетворення та первинна цифрова обробка отриманої інформації, а також налаштування часу;
- передача даних по технології GSM і GPRS.

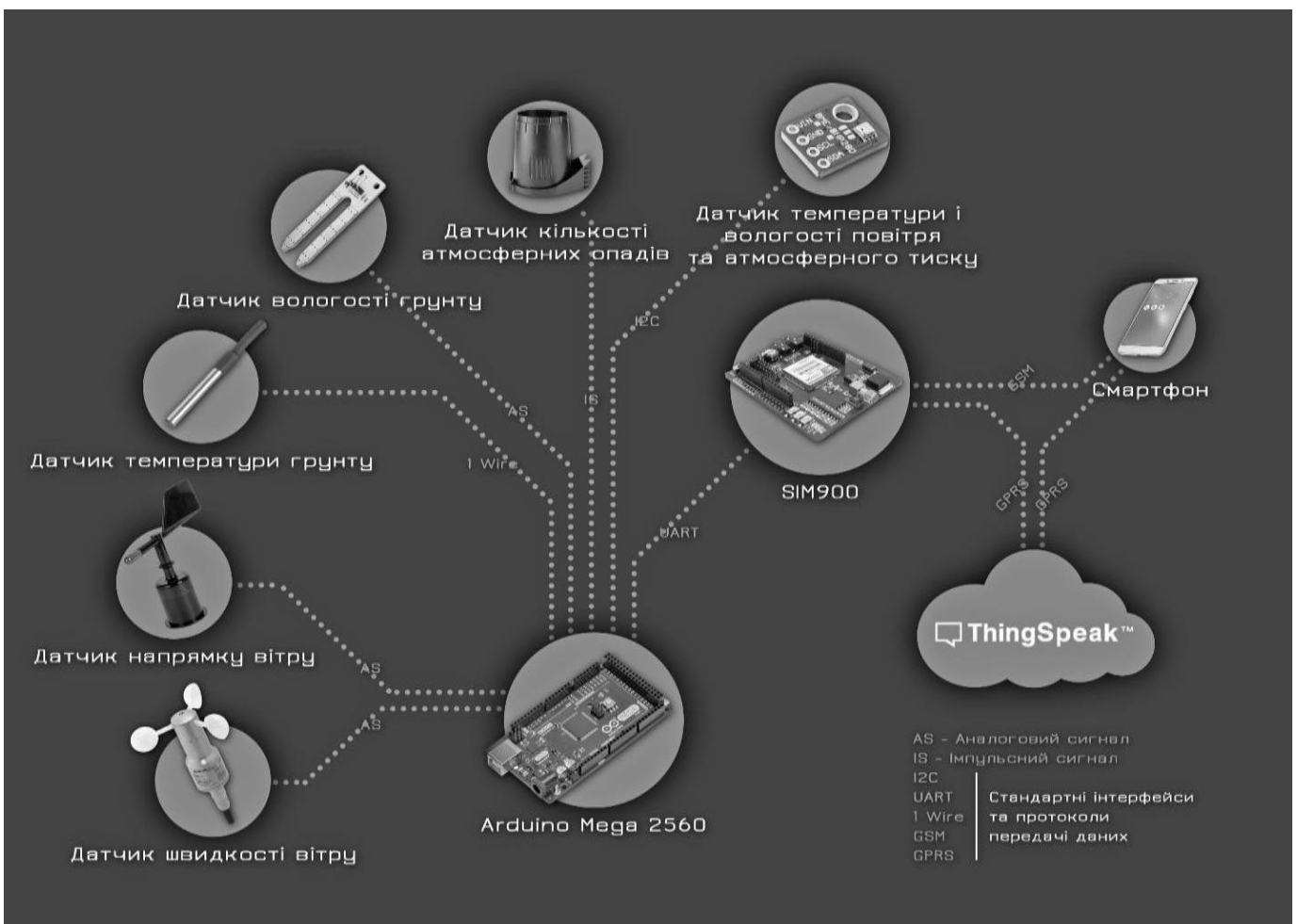

Рис. 3.2. Умовна схема комп'ютеризованої системи моніторингу

кліматичних параметрів галузі рослинництва

У результаті синтезу програмних компонентів досліджуваної комп'ютерної системи реалізовано ескіз основної програми, яка реалізує функції агрегації та передачі інформації за технологіями GSM та GPRS. Блок-схема основного алгоритму програми та відповідний фрагмент коду наведено на рисунку 3.3.

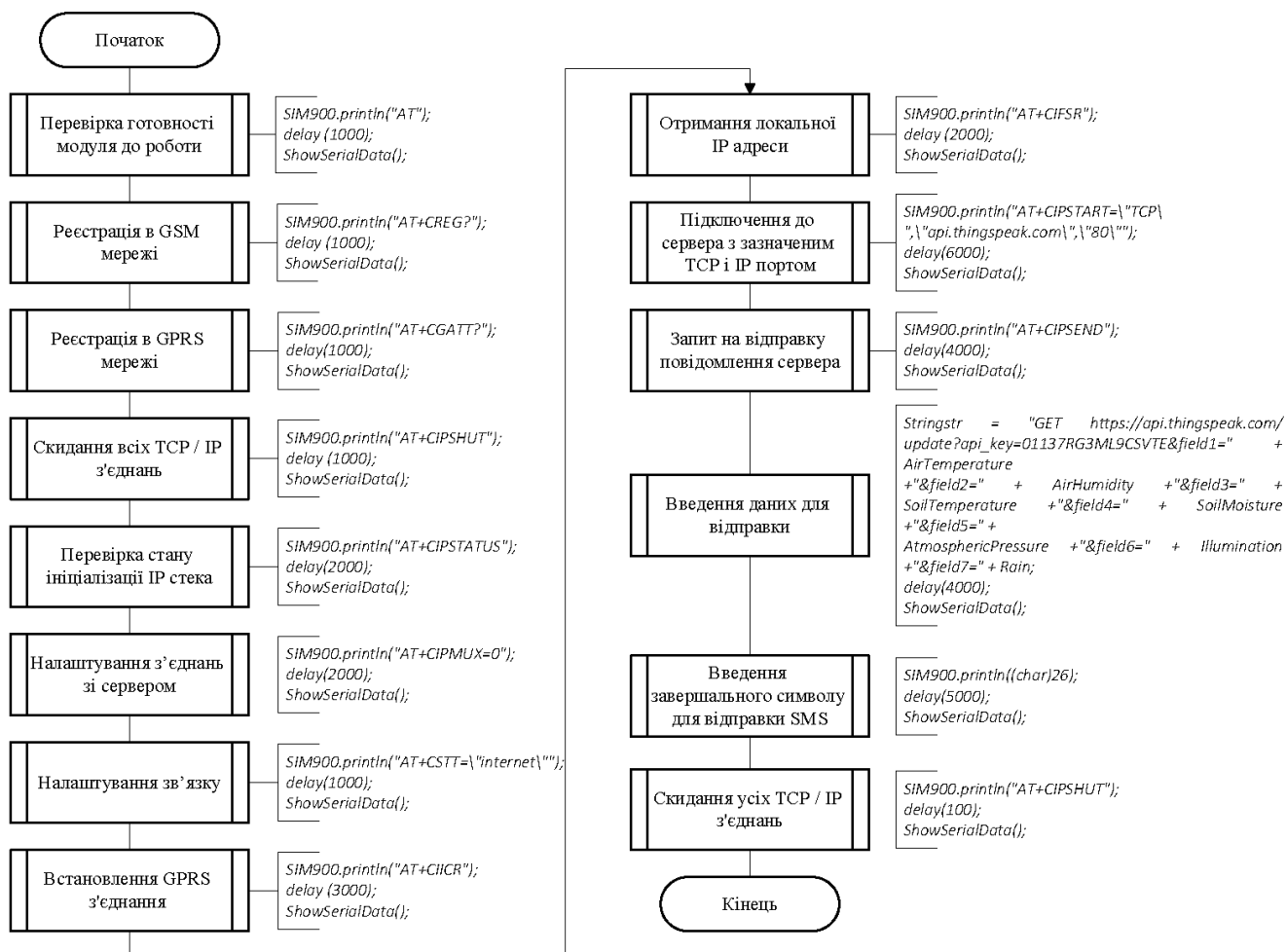

Рис. 3.3. Алгоритм роботи комп'ютеризованої системи моніторингу

При розробці програмних компонентів системи основна увага приділяється реалізації можливості надсилання SMS-повідомлень операторам агростанцій, оскільки від якості планування та виконання агротехнічних робіт залежить безперебійна та надійна робота. Робота таких функцій. Блок-схема функціональних

можливостей, реалізованих у фрагментах коду за допомогою інструкцій AT, показана на рисунку 3.4.

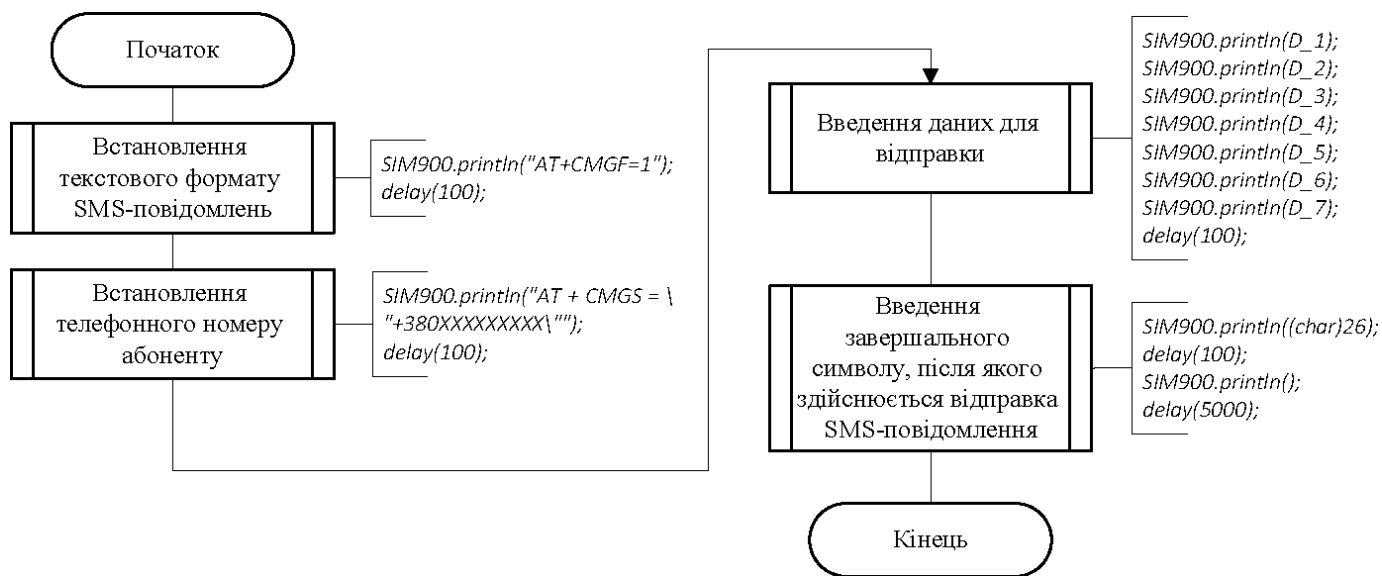

Рис. 3.4. Алгоритм відправлення SMS-повідомлень комп'ютеризованої системи моніторингу

При випробуванні розроблених експериментальних зразків комп'ютерної системи отримано задовільні результати, які демонструють можливість реалізації розробки в польових умовах.

Результати польового експериментального дослідження комп'ютерної системи моніторингу кліматичних параметрів сільськогосподарських об'єктів на функціональну та метрологічну надійність вузлів і блоків системи за технологією GPRS з використанням сервісу хмарних обчислень IoT ThingSpeak показано на рис. 3.5.

На основі якісного та кількісного аналізу отриманих результатів розроблена та досліджена комп'ютерна система моніторингу кліматичних параметрів сільськогосподарської продукції як вимірювальна станція може автономно виконувати свої функції та робити висновки про доцільність впровадження. Рациональне планування та виконання агротехнічних робіт. З метою подальшого

розвитку отриманих результатів досліджень та підтвердження адекватності ефективності впровадження розробки для показників урожайності сільськогосподарських культур необхідно провести комплексні дослідження метрологічної та функціональної надійності системи в критичних умовах експлуатації. пункт.

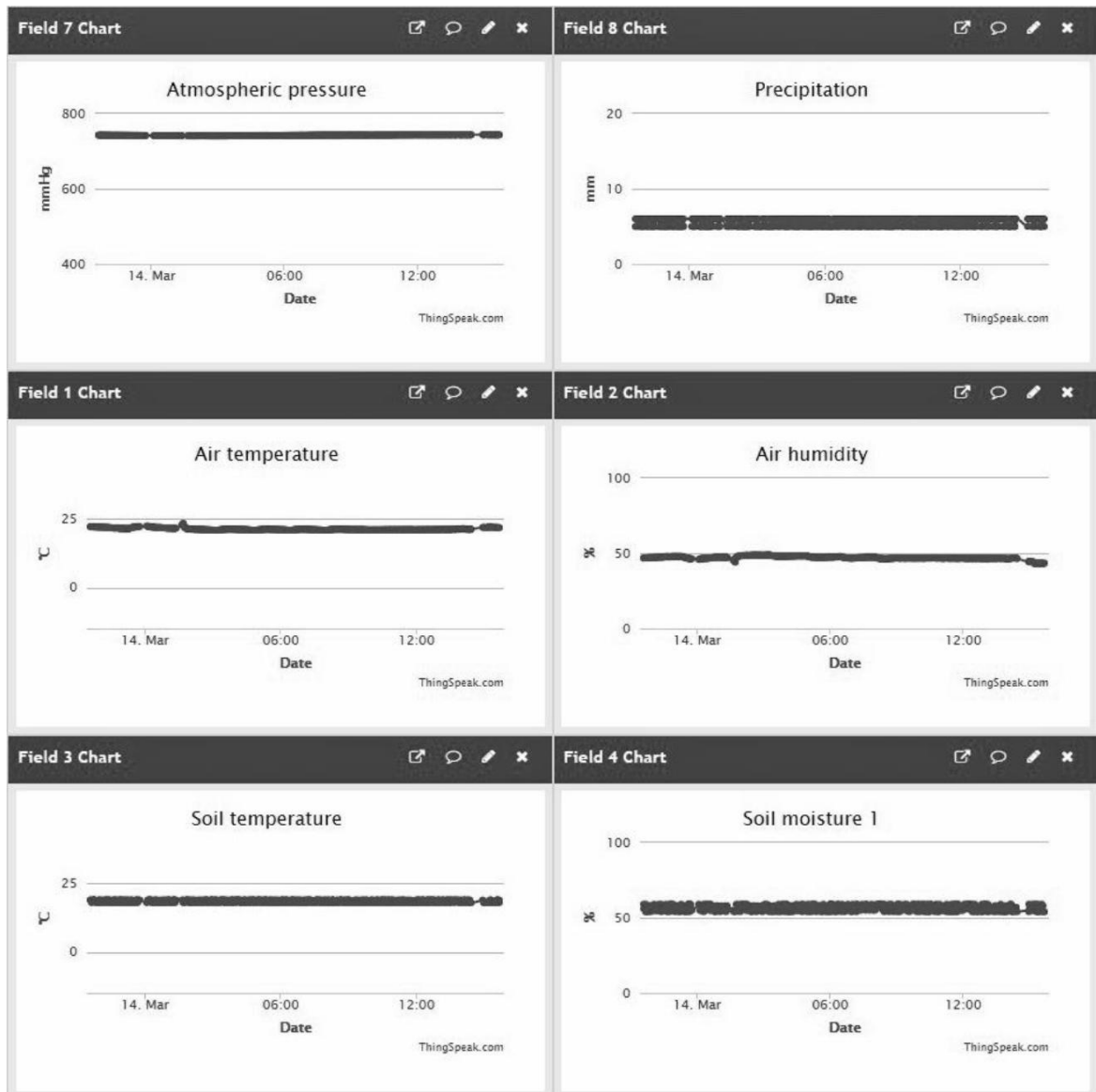

Рис. 3.5. Результати функціонування системи за технологією GPRS

Основна мета дослідження – продемонструвати структурно-алгоритмічну

організацію комп'ютерної системи моніторингу кліматичних параметрів сільськогосподарської продукції при вирощуванні зернових культур для подальшого використання. Результатом дослідження стало те, що стало можливим підвищити результативність галузі рослинництва при вирощуванні сільськогосподарських культур у польових умовах.

В таблиці 3.1 наведені показники результативності галузі рослинництва за умови використання проекту із комп'ютеризованої системи моніторингу кліматичних параметрів галузі рослинництва.

Таблиця 3.1

**Прогнозовані показники результативності галузі рослинництва
ФГ «Агроспека»**

Показник	2023 р.	Проект	Абсолютна зміна, +/-	Відносна зміна, %
Вироблено валової продукції в постійних цінах 2010 року, тис. грн.	1845	1922	77	4,20
Отримано валового доходу, тис. грн.	1704	1796	92	5,40
Загальні витрати підприємства, тис. грн.	1025	1048,5	24	2,30
Отримано чистого прибутку, тис. грн.	679	747,8	68	10,08
Отримано в розрахунку на 100 га с/г угідь, тис. грн.:				
валової продукції	372,0	387,6	15,6	4,20
валового доходу	343,6	362,1	18,6	5,40
прибутку	137,0	150,8	13,8	10,08
Рівень рентабельності діяльності, %	66,28	71,32	5,04 в.п.	x

Впровадження системи комп'ютеризованої системи моніторингу кліматичних параметрів галузі рослинництва забезпечить приріст валового виробництва в 4,2 %. Збільшення виробленої продукції дасть змогу отримати доходу на 5,4 % більше рівня 2023 року. Придбання технічних засобів для проведення моніторингу призведе до зростання витрат на 2,3 %. Перевищення приросту доходу над рівнем додаткових витрат обумовить приріст прибутку на 10,08 %, що збільшить рівень рентабельності галузі рослинництва (і всього підприємства) на 5,04 відсоткові пункти.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Визначено, що економічні результати діяльності компанії визначаються деталями її діяльності та в цілому результатами ефективної діяльності в операційній, інвестиційній, фінансовій, соціальній, екологічній, науково-технічній, інноваційній тощо. Уточнена сутність, класифікація та взаємозв'язок категорій ефективності, результативності та продуктивності дозволяє більш точно проводити аналітичну роботу з економічних питань і розуміння стратегічних цілей.

2. Встановлені наступні основні методи підвищення результативності галузі рослинництва: збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції; зниження витрат на виробництво та розподіл; поліпшення родючості ґрунту; створення умов, що забезпечують підвищення продуктивності праці працівників; максимально раціональне використання трудового, матеріально-фінансового потенціалу підприємства; регулярний аналіз витрат, щоб зменшити витрати на виробництво та застосувати новітні методи управління витратами; покращення існуючих продуктів або виробництво нових типів продуктів; раціоналізація цінової політики, перш за все тому, що на ринку діють вільні (контрактні) ціни; встановлення договірних відносин з постачальниками, посередниками та покупцями; розподіл прибутку для досягнення оптимального ефекту. Останні три напрямки багато в чому залежать від серйозності завдання і кваліфікації економістів, бухгалтерів і фінансових працівників підприємства.

3. Війна завдала українським агробізнесам чимало труднощів, що безпосередньо вплине на фінансові результати їх діяльності. Внаслідок військових дій валовий прибуток компаній впав у багато разів за всіма видами виробництв. Для таких культур, як пшениця і ячмінь, ці показники особливо низькі і безпосередньо впливають на майбутню площу посіву. Наступного року виробництво всіх культур у зонах бойових дій скоротиться. Агробізнеси в регіонах з низьким рівнем ризику надаватимуть перевагу олійним культурам, таким як соя, соняшник і ріпак, оскільки

вони пропонують вищі ціни продажу, більший прибуток і вищу валову маржу. Серед олійних культур найперспективнішою культурою є соя, яка в основному вирощується за межами військових кордонів, а висока ціна продажу дозволяє агарним компаніям отримувати високий валовий прибуток.

4. Фермерське господарство «Агроспека» свою діяльність розпочало на початку 2020 року. ФГ «АГРОСПЕКА» має статутний капітал 136 тис. грн. Юридична адреса господарства: Дніпропетровська обл., смт Роздори, Синельниківський район, вул. Залізнична, б. 21. Основний вид діяльності «Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур». Показники ефективності діяльності підприємства демонструють зростання рівня забезпеченості ФГ «Агроспека» виробничими ресурсами. Забезпеченість основними засобами зросла в 1,2 рази, а оборотними активами більше ніж вдвічі. При чому сума витрат на обробіток земельних ресурсів зменшилася. Загалом можна стверджувати, що ефективність роботи підприємства підвищилася, про що свідчить зростання доходу та прибутку в розрахунку на одиницю площі на 2,53 та 28,58 %, відповідно. Загальна рентабельність виробничої діяльності ФГ «Агроспека» збільшилася на 19,7 відсоткових пункти, що доводить попередні висновки стосовно ефективності господарювання.

5. Зернові культури складають більшість у структурі посівів – 57,91%, при чому частка посівів пшениці з 2021 по 2023 роки зменшилася на 3,22 в.п. Ця зміна зумовлена розширенням вирощування ячменю. Негативним фактом є те, що посівні площі соняшнику зросли на 35 га, а їх питома вага в структурі посівних площ становить 34,50%. Частка площі посіву соняшнику по господарству значно перевищує норму, що призводить до виснаження ґрунту та свідчить про порушення оптимальної структури сівозміни. Порушення агротехнічних вимог щодо використання земель спричиняє погіршення їх хімічного складу, що призводить до погіршення результативності галузі рослинництва. Валовий збір зернових культур у 2023 році зменшився порівняно з попереднім роком. Основним фактором зниження

валового збору є зменшення рівня урожайності. Як згадувалося вище у господарстві не дотримуються сівозмін, що призводить до зниження врожайності, і як результат до зменшення ефективності галузі.

6. Основним джерелом надходжень у галузі рослинництва ФГ «Агроспека» є виручка від реалізації продукції (дохід), який у 2023 році порівняно з 2021 роком збільшився на 135,9 тис. грн., або на 8,67%. Показник результативності діяльності (дохід) досліджуваного підприємства з кожним роком зростає. Щорічно дохід від реалізації продукції рослинництва зростає на 67,95 тис. грн. Таким чином, проведений аналіз показав, що ФГ «Агроспека» має позитивну динаміку зростання доходів від реалізації продукції рослинництва.

7. З метою стабілізації та покращення показників ефективності в майбутньому пропонуються елементи, які спрямовані на підвищення ефективності майбутніх сільськогосподарських операцій, включаючи здатність задовольняти суспільні потреби без шкоди для навколишнього середовища та здоров'я, наприклад, перехід до виробництва продукції під використання технологічних елементів, реалізація виробничих процесів в умовах, що обмежують контакт між відповідальними за виробничі функції, використання ІТ-технологій на ранній стадії та оптимізація структури філії компанії. Використання сучасних технологій у сільському господарстві – це насамперед оновлення матеріально-технологічної бази підприємства. У сучасних умовах це можливо через оренду чи лізинг. Перелічені заходи сприятимуть покращенню фінансових показників та підвищенню результативності діяльності сільськогосподарських товаровиробників.

8. Впровадження системи комп'ютеризованої системи моніторингу кліматичних параметрів галузі рослинництва забезпечить приріст валового виробництва в 4,2 %. Збільшення виробленої продукції дасть змогу отримати доходу на 5,4 % більше рівня 2023 року. Придбання технічних засобів для проведення моніторингу призведе до зростання витрат на 2,3 %. Перевищення приросту доходу над рівнем додаткових витрат обумовить приріст прибутку на 10,08 %, що збільшить

рівень рентабельності галузі рослинництва (і всього підприємства) на 5,04 в.п.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2014. 292 с.
2. Бардась А.В., Бойченко М.В., Дудник А.В. Менеджмент: навчальний посібник. Нац. гірн. ун-т. Дн-ськ: Герда, 2014. 344 с.
3. Безуглий О.М., Колеснік В.В., Соколенко А.В. Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємств агропромислового комплексу України. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 2. С. 18-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2023_2_5
4. Белінська С.М., Бутенко А.С., Гусєв М.О. Аналіз ефективності сільськогосподарського землекористування України в умовах сучасних реалій. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_2_17
5. Бровді І. І. Вплив війни на результати діяльності аграрних підприємств України. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2022. Т. 27, Вип. 3. С. 59-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2022_27_3_13
6. Бровко Л.І., Соколова Л.О. Фінансовий результат діяльності аграрного підприємства та резерви підвищення. *Агросвіт*. 2022. № 21. С. 44-51.
7. Васильковська К.В., Андрієнко О.О., Шепілова Т.П. Ефективність агродронів в системі точного землеробства. *Аграрні інновації*. 2023. № 17. С. 13-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrno_2023_17_4
8. Вітряк О.Г., Ткачук В.А. Оцінка ефективності господарювання малих фермерських господарств на сільських територіях. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2021. № 9. С. 121-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_9_17
9. Войнич Л. Стратегічне планування: прогнозування показників виробництва продукції рослинництва в агропідприємствах досліджуваного району. *Вісник*

- Львівського національного аграрного університету. Економіка АПК. 2021. № 28. С. 37-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2021_28_8*
10. Гавриленко О.В. Забезпечення оцінювання стану та економічних результатів діяльності аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2019. № 1. С. 78-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2019_1_14*
11. Голобородько Т.В., Завада О.П., Йолкін А.М., Мірошніченко О.А. Адаптивний менеджмент ефективності землекористування аграрних підприємств в умовах диджиталізації та логістичних загроз. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 3. С. 29-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2023_3_7*
12. Губко В.І. Організаційно-економічний механізм управління фінансово-економічною результативністю аграрного підприємства. *Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 2. С. 62-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2020_2_13*
13. Дюк А.А. Соціально-економічна результативність сільськогосподарського підприємництва: регіональний аспект оцінки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Т. 31(70), № 3(1). С. 135-142. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31\(70\)_3\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31(70)_3(1)_24)*
14. Задубинна Є.В., Тарасенко О.А., Бебех Ю.М. Формування сегетальної рослинності в посівах ячменю ярого за no-till технології. *Вісник аграрної науки. 2023. № 12. С. 31-37.*
15. Киценко О.П. Теоретико-правовий механізм оцінювання результатів регуляторного впливу в аграрному секторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 80(1). С. 477-482. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_80\(1\)_74](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_80(1)_74)*
16. Кузьменко О. А. Методичні підходи до визначення економічної ефективності виробництва в сільському господарстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове*

- господарство*. 2021. Вип. 38. С. 63-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2021_38_13
- 17.Лактіонов І.С., Вовна О.В., Лебедев В.А., Лактіонова Г.А. Результати розробки та дослідження комп'ютеризованої системи моніторингу кліматичних параметрів для сільськогосподарських об'єктів. *Технічна інженерія*. 2020. № 1. С. 165-170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tehin_2020_1_26
- 18.Лизак М.П. Ідентифікація структурно-галузевих особливостей формування фінансово-економічних результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інтелект XXI*. 2021. № 5. С. 40-44.
- 19.Лисюк О., Балаш Л. Підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва як запорука поступального розвитку аграрного сектору економіки. *Аграрна економіка*. 2023. Т. 16, № 1-2. С. 132-139.
- 20.Малярець Л.М., Ульянченко Н.В. Ефективність використання сільськогосподарських земель при виробництві окремих культур. *Ефективна економіка*. 2022. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_8_10
- 21.Марченко В.М., Місяйло О.В. Напрями підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 2. С. 246-251.
- 22.Масюк Ю.В., Боюн В.Ю. Управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарського підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 10. С. 93-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2021_10_18
- 23.Мироненко В.Г., Жук Т.С., Іващенко Ю.А. Інформаційне забезпечення рослинництва на основі зондування поверхні поля безпілотними літальними апаратами. *Механіка та автоматика агропромислового виробництва*. 2023. Вип. 2. С. 220-225. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mesg_2023_2_26
- 24.Михайленко О.Г., Тіщенко О.А. Позиції та перспективи України на світовому ринку рослинних олій. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_1_34

25. Мошковська О.А., Маначинська Ю.А., Євдошак В.І. Статистична оцінка результативності діяльності аграрного сектору України в контексті продовольчої безпеки. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2020. Вип. 3. С. 201-214. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2020_3_18
26. Охота Ю.В. Організаційно-структурні аспекти формування економічної результативності сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2020. № 8. С. 98-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2020_8_14
27. Патицька Х.О. Ризики розвитку економіки України в умовах війни: вплив на сільськогосподарський сектор. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 98-104.
28. Пепеляєв В.А., Голодніков О.М., Голоднікова Н.О. Оптимізація надійності в рослинництві. *Кібернетика та системний аналіз*. 2022. Т. 58, № 2. С. 35–41.
29. Петрова М.Г. Аналіз чинників, які впливають на фінансові результати сільськогосподарських підприємств. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 4. С. 220-227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2020_4_22
30. Россоха В.В., Нечипоренко О.М. Прогнозування економічної ефективності сільськогосподарського підприємства: можливості і обмеження. *Агросвіт*. 2023. № 1. С. 3-9.
31. Сахно А.А., Павлюк І.О. Визначення ефективності економічної діяльності малих сільськогосподарських підприємств методом аналізу середовища функціонування. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 2. С. 37-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2021_2_5
32. Сільське господарство в умовах воєнного часу: другий рік боротьби за виживання. УКАБ. 2023. 08 груд. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/silske_gospodarstvo_v_umova.
33. Сметан Д.С. Управління витратами реалізації продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах України при застосуванні блокчейн технології. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2023. Вип. 44. С. 36-39.

- 34.Старіков О.Ю., Рева А.В. Ефективність виробництва нішевих рослинних олій в Україні в умовах воєнного стану. *Стратегія економічного розвитку України*. 2023. Вип. 53. С. 192-202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2023_53_16
- 35.Судомир С.М. Методологія формування результативного портфеля стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств на синергетичних засадах. *Агросвіт*. 2020. № 4. С. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2020_4_2
- 36.Теорія та практика управління суб'єктами підприємництва: кол. моногр. за заг. ред. Т.В. Гринько. Дніпро: Біла К.О., 2020. 439 с.
- 37.Усикова О.М. Економіко-статистичний аналіз виробництва продукції рослинництва: регіональний аспект. *Modern economics*. 2023. № 41. С. 136-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2023_41_21
- 38.Хмурова В.В. Менеджмент підприємницької діяльності: навч. Посібник. Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. К.: Центр учбової літератури, 2013. 284 с.
- 39.Чуб А.В. Оцінка тенденцій розвитку рослинництва в сільському господарстві України методами прогнозу екстраполяції. *Приазовський економічний вісник*. 2022. Вип. 2. С. 28-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/priaev_2022_2_7
- 40.Чухліб А.В., Яценко А.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності виробництва продукції рослинництва. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2021. № 12(1). С. 109-113. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_12\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_12(1)_16)
- 41.Шевченко А.А., Петренко О.П., Орлова В.О. Дослідження факторів впливу на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. *Наукові горизонти*. 2020. Т. 23, № 9. С. 68–76.
- 42.Шиян Н.І. Оцінювання показників ділової активності сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та управління АПК*. 2023. № 2. С. 86-95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecupapk_2023_2_9